Załącznik do Uchwały
Nr XXXVI/271/2022
z dnia 27 maja 2022r.

Strategia Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027

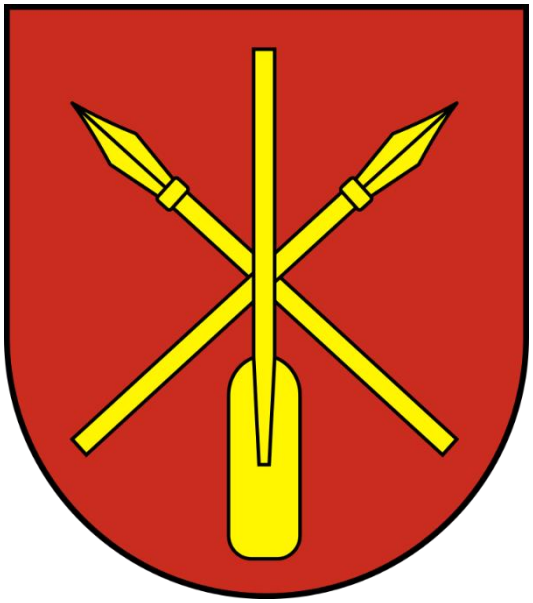

Nielisz, 2022 r.

ZLECENIODAWCA

Gmina Nielisz
Nielisz 279
22-413 Nielisz
tel. 84 63 12 727 fax. 84 63 12 715
e-mail: sekretariat@nielisz.pl
www.nielisz.pl

WYKONAWCA

Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.
ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 4
22-400 Zamość
tel. 84 627 37 05, 512 138 998
e-mail: kontakt@doradztwoireklama.pl
www.doradztwoireklama.pl

Spis treści

1. WPROWADZENIE....4
2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY....10
2.1. Sfera przestrzenna....10
2.2. Sfera społeczna....15
2.3. Sfera gospodarcza....21
2.4. Potencjał organizacyjno-finansowy....22
2.5. Raport z badania ankietowego....25
2.6. Analiza SWOT....28
3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA....32
3.1. Wizja i misja rozwoju Gminy....34
3.2. Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym....36
3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych....42
3.4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia....49
3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy....54
3.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie....101
3.7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań....108
3.8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy wraz z zakresem planowanych działań....113
4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA....114
4.1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych....116

4.2. Ramy finansowe i źródła finansowania....118
4.3. Partycypacja społeczna....123
Spis map....125
Spis tabel....125
Spis wykresów....126

1.WPROWADZENIE

Ogólne informacje

Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz Gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami Gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe. Wszystkie działania na rzecz miejscowej społeczności podejmowane na danym obszarze muszą wynikać z przyjętego, wieloletniego planu strategicznego, wykazywać zgodność z celami polityki rozwoju na poziomie regionalnym i krajowym oraz stanowić spójny zbiór uzupełniających się zadań i projektów, co nie tylko pozwala na skuteczne zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego i podniesienie jakości życia mieszkańców, lecz także znacznie ułatwia ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.
Strategia jest formalnym dokumentem, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju Gminy w latach 2021-2027. Polityka rozwoju poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego prowadzona jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty planistyczno-strategiczne. Opracowywane są one na szczeblu lokalnym, powiatowym i regionalnym. Strategia rozwoju określa kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Pozwala na uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych działań oraz opisuje, jak będzie się rozwijał dany obszar, co będzie wykorzystane jako atut, czego negatywny wpływ musi być neutralizowany. Zawiera zapis wizji - pożądanego obrazu danej jednostki oraz misji, której wypełnienie gwarantuje uzyskanie założonych efektów.

Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Nielisz, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu – Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających

w Gminie podczas jej obowiązywania. Dodatkowo dokument stwarza możliwości korzystania z funduszy i działań strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027, została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych.

Programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki samorządu terytorialnego jest procesem długofalowym, wielokierunkowym i całościowym. Uzależniony jest on od lokalnych uwarunkowań oraz wielu czynników, z których część wpływa stymulująco na proces rozwoju, a część go hamuje. Rolą władz jednostki samorządu terytorialnego jest najbardziej efektywne wykorzystanie atutów i walorów danego obszaru oraz możliwie największe zminimalizowanie wpływu słabych stron i zagrożeń, które utrudniają jego wszechstronny, społeczno-gospodarczy rozwój. W tym celu, lokalne władze przyjmują unikalną i właściwą dla danej jednostki politykę prorozwojową, dla której punktem wyjścia są: diagnoza stanu obecnego oraz analiza SWOT, pozwalające na zidentyfikowanie problemów oraz wytyczenie pożądanych celów i kierunków rozwoju.

Ponadto diagnoza stanu społecznego, gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzennego, została uzupełniona analizą ankiet wypełnionych przez mieszkańców z której wnioski przedstawiono w niniejszym dokumencie.

Niniejszy dokument nawiązuje do obowiązującej Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2015–2020 i jest w pełni zgodny z celami w niej określonymi, do wielu z nich nawiązuje w sposób bezpośredni. Jednak ze względu na to, iż horyzont czasowy poprzedniej strategii dobiegł końca, Gmina przystąpiła do opracowania nowego dokumentu strategicznego.

Podstawa prawna opracowania Strategii

Opracowanie sporządzono zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju” Art. 17. (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Ustawa ma na celu ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenie strategii rozwoju tak, by była ona jak najbardziej spójna z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym, i mogła

stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne, zgodnie z wymogami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw" (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1378) oraz z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834).

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw:
Art. 10e. 1. Gmina może opracować strategię rozwoju gminy.

2. Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.

3. Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju
(Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:

1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym,
2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych,
3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia,
4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie,
6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668, z 2021 r. poz. 1038, 1834.), wraz z zakresem planowanych działań,
7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań,
8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych,

9) ramy finansowe i źródła finansowania.

4. Strategię rozwoju gminy sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej zawierającej zobrazowanie treści, o których mowa w szczególności w ust. 3 pkt 4, 6 i 7.

Art. 10f. 1. Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

1. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.
2. Zarząd województwa wydaje opinię, o której mowa w ust. 2, w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju gminy. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa.
3. Strategia rozwoju gminy jest przyjmowana przez radę gminy w drodze uchwały.
4. Strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się ust. 1–4.

Podstawę opracowania Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 stanowi Uchwała Nr XXIV/175/2021 Rady Gminy Nielisz z 23 lutego 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy na lata 2021-2027. Uchwała podjęta na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym stanowi akt prawa miejscowego. Na podstawie ww. artykułu Rada Gminy Nielisz została upoważniona do określenia - w drodze uchwały - szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii rozwoju Gminy, w tym trybu konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami Gminy oraz

z właściwym Dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego - Wody Polskie.

Obligatoryjnym elementem uchwały podejmowanej w wykonaniu upoważnienia przyznanego w art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym są postanowienia regulujące tryb konsultowania projektu strategii rozwoju Gminy m. in. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, a także z mieszkańcami Gminy. Upoważnienie Rady Gminy do określenia trybu konsultacji oznacza, iż Rada Gminy w drodze uchwały określiła procedurę i reguły postępowania w tej sprawie.

Postanowienia te będą zatem kształtować uprawnienia wskazanych podmiotów, w tym mieszkańców Gminy, do udziału w konsultacjach prowadzonych w sprawie projektu strategii rozwoju Gminy. W konsekwencji zakwalifikowania uchwały podejmowanej na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym do kategorii aktów prawa miejscowego podlega ona ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym i wchodzi w życie, co do zasady, po upływie 14 dni od ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Harmonogram prac

Prace nad Strategią rozpoczęto na początku 2021 roku, kiedy to Wójt Gminy Nielisz podjął decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, którą pogłębiono podczas badania ankietowego w formie elektronicznej. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument uwzględnia opinię mieszkańców Gminy.

Metodologia prac

Do opracowania Strategii wykorzystano dane zgromadzone w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, analizy i raporty środowiska, gospodarki oraz problemów społecznych tworzonych dla powiatu oraz województwa, opracowania planistyczne Gminy Nielisz, dokumenty programowe oraz sprawozdania jednostek organizacyjnych Gminy (przedszkola, szkoły, GOPS, biblioteka itp.). Wykorzystane zostały również dane, przygotowane przez pracowników Urzędu Gminy Nielisz. Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii w kwietniu 2021 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe w formie ankiety elektronicznej wśród mieszkańców Gminy Nielisz. Ankieta została udostępniona na stronie internetowej Gminy. Umożliwienie mieszkańcom oceny rozwoju skutkuje otrzymaniem bardzo wartościowej informacji zwrotnej do tworzenia celów i kierunków rozwoju jakie powinna obrać Gmina na najbliższe lata. Sporządzono na podstawie zgromadzonych danych diagnozę stanu społeczno-gospodarczego, edukacyjnego technicznego, ochrony środowiska i bezpieczeństwa na terenie Gminy Nielisz. Wyznaczono cele i kierunki rozwoju zgodne z zapisami celów zawartych w dokumentach wyższego szczebla – wojewódzkich i powiatowych. Przy wyznaczaniu celów strategicznych uwzględniono zapisy wieloletniego planu finansowego, dochody i wydatki gminy oraz potencjał społeczny i gospodarczy. Dobrano cele strategiczne pod kątem jak największego prawdopodobieństwa wykonalności, zarówno względem kondycji finansowej Gminy, jak i możliwości społecznych oraz ekonomicznych lokalnej społeczności.

2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

Wnioski z diagnozy stanu obecnego

Diagnoza stanu obecnego stanowi opis istniejącej sytuacji Gminy w ujęciu przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz jest punktem wyjścia do opracowania części planistycznej strategii rozwoju. Diagnoza szczegółowo identyfikuje zasoby i potencjał rozwojowy Gminy. W niniejszym dokumencie dokonano syntetycznego podsumowania diagnozy za pomocą porównania stanu obecnego Gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020). Takie ujęcie pozwala nie tylko na wypunktowanie najważniejszych wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy, lecz także na zbadanie zmian, które dokonały się w obranym horyzoncie czasowym.

Porównanie stanu obecnego Gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020)

Za rok bazowy dla poprzedniego okresu strategicznego (2014-2020) przyjęto rok 2013, tj. ostatni rok przed jego rozpoczęciem, natomiast rokiem porównawczym jest rok 2020 - ostatni rok badanego okresu. Dzięki temu możliwe będzie sprawdzenie, jakie wymierne efekty wywołały procesy rozwojowe gminy w okresie strategicznym 2014-2020, kształtowane między innymi dzięki realizacji różnorodnych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, w tym współfinansowanych ze środków unijnych w ramach programów operacyjnych obejmujących lata 2014-2020. Porównanie stanu obecnego do poprzedniego roku bazowego opiera się więc na porównaniu roku 2013 z 2020 dla każdej ze sfer.

1) Sfera przestrzenna

W badanym okresie na terenie Gminy Nielisz nie zaszły zmiany, które miałyby wpływ na podstawową funkcjonalność gminnej przestrzeni oraz cechy poszczególnych miejscowości. Podobnie jak w roku 2013, do głównych problemów wynikających z położenia i cech przestrzeni Gminy należą:

- niedostateczne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i historycznych,
- brak funkcjonalnych centrów i wyodrębnionych lub odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach Gminy.

W porównaniu do roku 2013 gęstość zaludnienia Gminy w 2020 spadła o 3 os./km^2 z 51 os./km^2 do 48 os./km^2. Spadek gęstości zaludnienia na podobnym poziomie odnotowano w całym powiecie zamojskim, którego gęstość zaludnienia w porównaniu do roku 2013 spadła o 2 os./km^2.

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013

Wyszczególnienie	Zmiana wskaźnika w osoby/km^2	Zmiana w %
Gmina Nielisz	-3	-5,9%
Powiat zamojski	-2	-3,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Stan środowiska naturalnego w porównaniu do roku 2013 nie uległ istotnej degradacji i należy uznać go za dobry. Istnieje jednak ryzyko jego pogorszenia, co wymaga podjęcia działań ochronnych. Do podstawowych zagrożeń dla środowiska naturalnego należą zarówno czynniki zewnętrzne, takie jak duże natężenie ruchu, przede wszystkim na drodze wojewódzkiej Nr 837, jak i uwarunkowania wewnętrzne, np. wynikające z niedostatków gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami czy dominujących sposobów dostarczania ciepła do budynków mieszkalnych, siedzib przedsiębiorstw, obiektów użyteczności publicznej. Istotną rolę w gminnym ekosystemie odgrywają obszary chronione prawnie, o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Do najpoważniejszych problemów związanych z siecią dróg na terenie Gminy Nielisz należy zły stan techniczny części dróg tworzących sieć szlaków komunikacyjnych przebiegających przez Gminę. Wiele odcinków dróg, zarówno powiatowych, jak i gminnych, posiada nawierzchnię wymagającą naprawy, co przy dużej intensywności ruchu osobowego i towarowego prowadzi do dalszego pogarszania się ich stanu. Brakuje także infrastruktury towarzyszącej, jak utwardzone pobocza, chodniki, odwodnienie czy ścieżki rowerowe.

W badanym okresie wzrosła długość sieci wodociągowej, wzrósł także udział liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w liczbie mieszkańców ogółem. Nielisz jest Gminą o stosunkowo wysokim stopniu zwodociągowania, wyróżniającą się pozytywnie na tle średniej dla powiatu oraz obszarów wiejskich regionu. Gospodarstwa domowe niepodłączone do sieci zaopatrują się w wodę z ujęć indywidualnych.

Podobnie jak w roku 2013, Nielisz nie posiada gminnej sieci kanalizacji sanitarnej, nieczystości sanitarne odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji.

Tabela 2. Zmiana długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013

Wyszczególnienie	2013	2020
Długość sieci wodociągowej	92,7	96,5
Długość sieci kanalizacji sanitarnej	0,0	0,0
Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w stosunku do ogółu ludności	60,3	62,9
Udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu ludności	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Do głównych działań zaplanowanych przez władze gminne na nowy okres projekcyjny należy dalsza budowa sieci kanalizacyjnej Gminy oraz budowa

przydomowych oczyszczalni ścieków (zamiast standardowych zbiorników bezodpływowych) w miejscach, gdzie funkcjonowanie sieci zbiorczej jest utrudnione lub nieekonomiczne.

Do głównych problemów związanych z funkcjonowaniem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej należy także dysproporcja pod względem zwodociągowania i skanalizowania obszaru Gminy, co oznacza, iż na ten moment niemożliwe jest prowadzenie jednolitej, kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej. Z tego względu inwestycje w infrastrukturę dostarczania wody i odprowadzania ścieków uznawane są za priorytetowe.

Na terenie Gminy funkcjonuje sieć gazowa. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS w roku 2020 wzrosła liczba odbiorców gazu (w tym odbiorców ogrzewających mieszkania gazem) oraz liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej.

Tabela 3. Zmiana długości sieci gazowej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci gazowej w porównaniu do roku 2013

Wyszczególnienie	2013	2020
Długość sieci gazowej w m	6 369	6 107
Odbiorcy gazu	41	49
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	20	29
Ludność korzystająca z sieci gazowej	130	139

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dostępność sieci gazowej jest istotna z punktu widzenia między innymi poziomu zanieczyszczeń atmosferycznych, pochodzących ze źródeł bytowych, tzw. niskiej emisji. Z uwagi na fakt, iż problem niskiej emisji należy do głównych zagrożeń dla stanu powietrza na terenie Gminy, możliwość ogrzewania budynków za pomocą gazu stanowi alternatywę dla pieców węglowych.

Gmina Nielisz jest w całości zelektryfikowana.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje sieć cieplna. Budynki mieszkalne i obiekty użyteczności publicznej ogrzewane są za pomocą indywidualnych pieców i kotłowni, w zdecydowanej większości zasilanych węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). W części budynków, szczególnie nowszych, pojawiają się coraz częstsze próby zastępowania węgla innymi źródłami ciepła (gaz, olej) lub wykorzystania odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, fotowoltaika). Z tego względu, źródła niskiej emisji są największymi emitorami zanieczyszczeń do atmosfery. Niekorzystny wpływ obecnych sposobów dostarczania ciepła i ciepłej wody użytkowej do mieszkań oraz obiektów użyteczności publicznej potęguje niska wydajność energetyczna budynków i systemów ich ogrzewania (nieocieplone ściany zewnętrzne i stropy, przestarzałe piece, itp.). Do priorytetowych przedsięwzięć w tym zakresie należy realizacja i promocja przedsięwzięć mających na celu zmniejszenie ilości zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskiej emisji (modernizacje kotłowni, przechodzenie na system ogrzewania zasilany innymi niż węgiel surowcami energetycznymi, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii) oraz zwiększenie energooszczędności budynków (termomodernizacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej). Konieczne jest także zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie niebezpieczeństw płynących ze spalania w przydomowych piecach i kotłowniach przedmiotów wykonanych z tworzyw nieprzeznaczonych do palenia (takich jak plastik, guma, tekstylia).

Mieszkańcy Gminy posiadają dostęp do Internetu i sieci telefonii komórkowej. W stosunku do poprzedniego okresu diagnostycznego oferta dostawców jest szersza.

Zgodnie z danymi BDL GUS, w 2020 roku masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie Gminy Nielisz wynosiła 111 kg i była wyższa o 11 kg od wartości tego wskaźnika w roku 2019 (pierwszy rok udostępnienia tego rodzaju danych w BDL GUS). Ogółem, na terenie Gminy w 2020 zebrano 602,56 tony odpadów zmieszanych (z czego 523,14 tony to odpady z gospodarstw domowych), co stanowiło wartość wyższą niż w roku 2019 o 58,53 tony. Jednocześnie spadła ilość selektywnie zebranych odpadów: w 2020 wynosiła 128,24 tony i była niższa o 1,38 tony niż w roku 2019. Wskaźników odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów w 2020 wyniósł 21,5 i był wyższy o 4,9 punktu procentowego niż w roku

2019. Gmina wywiązuje się ze swoich ustawowych obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami. Do podstawowych zadań z zakresu gospodarki odpadami należy między innymi dalsze zwiększanie efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, przedsiębiorców i rolników w tym zakresie.

W porównaniu do roku 2013 w roku 2019 (ostatnie udostępnione dane BDL GUS na moment opracowania) liczba mieszkań wzrosła łącznie o 46. Zwiększyła się także liczba mieszkań wyposażonych poszczególne instalacje sanitarne. Największy procentowy wzrost odnotowano w przypadku liczby mieszkań mających dostęp do centralnego ogrzewania (5,32%).

Tabela 4. Porównanie liczby mieszkań w Gminie Nielisz

Wyszczególnienie	2013	2019	Zmiana w %
Liczba mieszkań	1 849	1 895	2,49
Liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg	1 387	1 427	2,88
Liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę	989	1 029	4,04
Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	752	792	5,32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Nielisz można uznać za dostateczne.

2) Sfera społeczna

W porównaniu do roku 2013, liczba mieszkańców Gminy Nielisz spadła o 336 osób (5,87%). W 10 letnim okresie referencyjnym 2004-2013 występowały podobne trendy kształtowania się liczby ludności. W roku 2013 odnotowano spadek liczby ludności o 363 osoby w porównaniu do roku 2004. W okresie referencyjnym 2011-2020 nastąpił spadek liczby mieszkańców Gminy o 426 osób.

Tabela 5. Porównanie kształtowania się liczby ludności Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba ludności	5 723	5 387
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie (osoby)	-363	-426
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie w %	- 5,96	-7,32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2013 przyrost naturalny na terenie Gminy był ujemny, podobnie jak w roku 2020, jednak w 2013 utrzymywał się na wyższym poziomie. W roku 2020 przyrost naturalny przyjmował niską wartość.

Saldo migracji dla Gminy Nielisz prezentowało się bardziej korzystnie w roku 2013 niż w roku 2020 i przyjmowało wtedy wartości dodatnie.

Tabela 6. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Przyrost naturalny	-6,44	-8,86
Saldo migracji	1	-2
Saldo migracji na 1000 os.	0,2	-0,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie Gminy mają miejsce także migracje nieujęte w powyższych statystykach. Zjawisko to ma miejsce, gdy mieszkańcy od wielu lat przebywają (np. w celach zarobkowych lub edukacyjnych) poza obszarem Gminy, natomiast pozostają w niej oficjalnie zameldowani. Na wyjazd bez zmiany miejsca zamieszkania decydują się przede wszystkim ludzie młodzi, mobilni, wykształceni lub kształcący się, poszukujący zarówno pracy, jak również wyższego standardu życia. Należy przyjąć, iż po uwzględnieniu migracji nieoficjalnej, jej poziom będzie wyższy, a saldo – bardziej niekorzystne.

Charakterystycznym zjawiskiem, w dalszym ciągu spotykanym na terenie Gminy są migracje zarobkowe za granicę, w większości przypadków niewiążące się z oficjalną

zmianą miejsca zamieszkania, krótkookresowe, sezonowe. Wywołują one zarówno pozytywne skutki (utrzymywanie gospodarstwa domowego, stałe źródło dochodu), jak i negatywne (osłabienie więzi rodzinnych, zmniejszenie komfortu życia, utrata pracowników na lokalnym rynku pracy).

W stosunku do roku 2013 nasila się zjawisko starzenia się lokalnej społeczności. Wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem.

Tabela 7. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Nielisz w latach 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013 [%]	2020 [%]
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	16,9	15,4
Liczba osób w wieku produkcyjnym	59,8	59,8
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	23,3	24,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W zakresie edukacji na poziomie podstawowym od czasu poprzedniej diagnozy zaszła zasadnicza zmiana – nastąpiła reforma oświaty, skutkująca likwidacją gimnazjów i przywracająca 8-klasową szkołę podstawową. Na terenie Gminy Nielisz działają obecnie:

- Szkoła Podstawowa im. Jana Króla w Nieliszu,
- Szkoła Podstawowa im. Dzieci Zamojszczyzny w Złojcu.

Dosyć charakterystycznym zjawiskiem dla gmin położonych w niewielkiej odległości od ośrodka miejskiego jest fakt, iż część rodziców, wybiera ofertę miejskich placówek edukacyjnych i tam posyła swoje dzieci. Jest to szczególnie zauważalne w przypadku osób pracujących na terenie miasta, dla których dodatkowy dowóz dziecka do szkoły nie jest kłopotliwy. Może powodować to mniejsze zainteresowanie gminnymi placówkami i zmniejszać popyt na ich usługi. Konieczne jest stałe zapewnianie gminnym szkołom odpowiedniej bazy dydaktycznej oraz możliwości konkurowania ze szkołami miejskimi zarówno poziomem oferty edukacyjnej, jak i jakością kształcenia.

W przypadku sfery kultury dostępne są dane z 2020 roku, które obrazują wpływ pandemii i związanych z nią ograniczeń na organizację wydarzeń kulturalnych i uczestnictwo w nich. Z tego względu, do porównania z poprzednim okresem diagnostycznym konieczne jest przeanalizowanie danych także z ostatniego roku przed pandemią, by zbadać, jak funkcjonowała sfera kultury zanim została ograniczona. Podstawowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 8. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Nielisz w roku 2013, 2019 oraz 2020

Wyszczególnienie	2013	2019	2020
Liczba imprez organizowanych przez GOK	17	28	10
Liczba uczestników imprez organizowanych przez GOK	5 911	9 434	1 268
Średnia liczba uczestników na imprezę	347	336	126

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Porównanie danych dotyczących imprez kulturalnych organizowanych przez GOK potwierdza, że liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w 2020 była znacznie niższa, niż w 2019, przy o ponad połowę mniejszej liczbie imprez. W 2013 zorganizowano mniej wydarzeń, niż w 2019 roku, uczestniczyło w nich także mniej uczestników, jednak wyższa była liczba uczestników na imprezę. Może to się wiązać z charakterem imprez (np. w 2013 zorganizowano więcej wydarzeń o charakterze masowym, z dużą liczbą uczestników w ramach jednej imprezy, co miało wpływ na średnią wartość wskaźnika). Wartość wskaźnika średniej liczby uczestników na imprezę znacznie spadła w roku 2020, co miało bezpośredni związek z pandemicznymi obostrzeniami.

Porównując dane z lat 2013–2019 dotyczące oferty kulturalnej biblioteki zauważa się wzrost liczby działań oraz liczby uczestników[1].

Biblioteka Publiczna Gminy Nielisz odnotowała w 2020 spadek liczby czytelników aktywnie wypożyczających w ciągu roku w stosunku do roku 2013 o 17 osób. Jednak z uwagi na fakt, iż w roku 2020 funkcjonowały ograniczenia pandemiczne

[1] Na podst. K-03 sprawozdanie GUS

i mniej osób mogło z tego powodu skorzystać z wypożyczeń książek z biblioteki, warto porównać rok 2013 do roku 2019 - ostatniego roku przed pandemią. W tym przypadku dane prezentują się korzystnie - w roku 2019 nastąpił wzrost liczby czytelników o 210 w stosunku do roku 2013.

Tabela 9. Porównanie danych dotyczących czytelnictwa na terenie Gminy Nielisz w roku 2013, 2019 oraz 2020

Wyszczególnienie	2013	2019	2020
Liczba czytelników aktywnie wypożyczających w ciągu roku	381	561	544

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W 2017 roku została otwarta hala sportowa w Nieliszu, która stanowi jeden z głównych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy. Ponadto, podobnie jak w roku 2013, na terenie Gminy działa kompleks boisk „Orlik". Aktywności na świeżym powietrzu sprzyjają place zabaw oraz ogólnodostępna infrastruktura rekreacyjna nad zbiornikiem wodnym (plaża, kąpielisko) czy też siłownia zewnętrzna w miejscowości Nielisz.

Podobnie jak w roku 2013, na terenie Gminy funkcjonuje jedna przychodnia NZOZ. W porównaniu do roku 2013, w 2020 liczba porad opieki zdrowotnej spadła o 19%. Mieszkańcy korzystają ze specjalistycznych usług opieki zdrowotnej poza obszarem Gminy, przede wszystkim na terenie miasta Zamość.

Korzystnie przedstawia się analiza porównująca dane dotyczące pomocy społecznej w roku 2013 i 2020. Każdy z podstawowych wskaźników dotyczących korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz korzystających ze świadczeń rodzinnych był w 2020 niższy niż w 2013. Oznacza to, że mniej osób znajdowało się w sytuacji życiowej kwalifikującej ich do korzystania z pomocy.

Tabela 10. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Nielisz w 2013 i 2019 roku

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		2013	2019
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Gospodarstwa domowe	311	217
beneficjenci środowiskowej pomocy	osoby	1 999	1 095

społecznej na 10 tys. ludności			
Korzystający ze świadczeń rodzinnych		**2013**	**2019**
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	355	206
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	688	425
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	620	383

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Również poziom bezrobocia kształtował się korzystniej, niż w roku 2013. Znacznie mniejsza była liczba bezrobotnych – w stosunku do poprzedniego okresu zmniejszyła się o 50,8%. Zmniejszył się także udział kobiet, osób młodych oraz osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem. Wzrósł natomiast udział liczby bezrobotnych powyżej 50 roku życia.

Tabela 11. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Nielisz w 2013 oraz w 2020 roku

Rok	Bezrobotni ogółem [osoby]	W tym			
		Kobiety [%]	W wieku 18-24 lata [%]	Długotrwale bezrobotni [%]	Bezrobotni powyżej 50 r. życia]%]
2013	372	43,3	29,6	64,5	16,9
2020	183	42,6	18,6	47,0	20,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do poprzedniego badanego okresu, stopa bezrobocia na terenie powiatu zamojskiego spadła z 16,2% w 2013 do 9,4% w 2020. Średnia stopa bezrobocia w regionie spadła w tym samym okresie odpowiednio z 14,4% do 8,2%.

Na terenie Gminy notuje się również zjawisko bezrobocia ukrytego (agrarnego), którym charakteryzują się obszary wiejskie, gdzie dominuje nieefektywne, małoobszarowe rolnictwo z niskim poziomem produkcji towarowej i nadmiarem pracowników. Pomimo tego, iż osoby dotknięte bezrobociem ukrytym nie są wykazywane w statystykach i pracują w rolnictwie, ich praca nie przyczynia się do

wzrostu produkcji i nie przynosi oczekiwanych korzyści ekonomicznych. Konieczne jest rozwijanie lokalnego rynku pracy, stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy, by osoby bezrobotne oraz dotknięte zjawiskiem bezrobocia ukrytego mogły podjąć pracę w sektorze pozarolniczym.

3) Sfera gospodarcza

W latach 2011-2020 liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Gminy Nielisz wzrosła, podobnie jak w poprzednio badanym okresie diagnostycznym 2004-2013. Jednak w okresie 2011-2020 wzrost liczby przedsiębiorstw cechował się znacznie większą dynamiką i wyniósł ponad 50%.

Tabela 12. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów gospodarki narodowej [szt.]	199	284
Wzrost liczby podmiotów gospodarki w badanym 10-letnim okresie [szt.]	31	95
Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w badanym 10-letnim okresie [%]	18,45	50,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem branż w obu porównywanych latach liczebnie dominowały podmioty tych samych sekcji: G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz F – budownictwo. Jednak podczas gdy w porównaniu do roku 2013 liczba podmiotów sekcji G w 2020 pozostała na tym samym poziomie, tak liczba podmiotów sekcji F zanotowała znaczny wzrost (215,4%).

Tabela 13. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	75	75
Liczba podmiotów sekcji F - budownictwo	13	41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące kształtowania się liczby podmiotów gospodarczych ogółem oraz podmiotów gospodarczych poszczególnych sekcji wskazują na to, iż na terenie Gminy rozwija się sektor usług. Dominują usługi tradycyjne - handel, naprawa pojazdów oraz usługi budowlane.

Pandemia COVID-19 wpłynęła, w mniejszym lub większym stopniu zarówno na sferę gospodarczą, jak i na rynek pracy w poszczególnych branżach, jednak w tym momencie większość tych efektów nie jest widoczna w ogólnodostępnych danych statystycznych. Dzieje się to między innymi z powodu uzasadnionego „opóźnienia" pomiędzy wystąpieniem pewnego zjawiska, a możliwością policzalnego ukazania jego skutków. Szczególnie jest to widoczne w sferze gospodarczej, gdzie liczba podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Gminy na koniec 2020 roku jest wyższa, niż na koniec 2019, pomimo iż w całym 2020 roku przedsiębiorstwa niemal wszystkich branż borykały się z negatywnym wpływem pandemicznych ograniczeń na ich działalność. Jednak z uwagi na możliwości wykorzystania pakietów pomocowych, prób przebranżowienia i dostosowania do nowych uwarunkowań, przenoszenia biznesu do sieci (dla branż, w których to było możliwe) i innych rozwiązań zapobiegających lub przesuwających w czasie konieczność zamknięcia działalności, w roku 2020 nie odnotowano liczbowego spadku liczby przedsiębiorstw. Prawdopodobne jest jednak pojawienie się tego efektu w danych statystycznych w ciągu najbliższego roku lub dwóch lat, z tego względu program strategiczny musi uwzględniać aktywizowanie sfery gospodarczej oraz zapewnienie warunków do rozwoju przedsiębiorczości, pomimo tego, iż zgodnie z danymi statystycznymi obecna sytuacja wydaje się być w tym zakresie stabilna i korzystna.

Główni pracodawcy Gminy Nielisz prowadzą działalność w branżach tradycyjnych (takich jak handel, budownictwo) i tworzą głównie miejsca pracy tego typu, co utrudnia znalezienie zatrudnienia osobom poszukującym pracy w innych branżach lub etatów z wymaganym innym poziomem kwalifikacji. Do poprawy funkcjonowania lokalnej sfery gospodarczej i miejscowego rynku pracy konieczne jest w dalszym ciągu przyciąganie na teren Gminy inwestorów, którzy tworzyliby miejsca pracy w innych branżach oraz poszukiwaliby osób o zróżnicowanym poziomie kwalifikacji.

Gmina Nielisz jest Gminą typowo rolniczą, w której rolnictwo i działalność z nim związana posiadają dominujące znaczenie dla funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej oraz dla warunków życia mieszkańców. Rolnictwo funkcjonuje w oparciu o indywidualne gospodarstwa rolne i stanowi główne źródło utrzymania dla zatrudnionych w rolnictwie.

Gmina Nielisz posiada bardzo korzystne warunki do rozwoju branży turystycznej. Jej główną atrakcją turystyczną jest zbiornik retencyjno-rekreacyjny o powierzchni ponad 950 ha, pojemności 19,5 mln m^3 i długości linii brzegowej 30 km. Jest to największy po wschodniej stronie Polski zbiornik wodny. Zlokalizowany w dorzeczu rzeki Wieprz i Por, otoczony pasem lasów iglastych rosnących na łagodnych zboczach, okalających zbiornik, tworzący wraz z nimi atrakcyjny krajobraz oraz miejsce aktywnego wypoczynku na skalę ponadlokalną. Na terenie Gminy tworzone są warunki do rozwoju rekreacji i sportów wodnych. Obecnie z takich form wypoczynku korzysta dużo odwiedzających, zwłaszcza w weekendy. Część terenów przy zbiorniku wodnym została zagospodarowana przez Gminę Nielisz w ramach realizacji projektu pn. „Wykonanie infrastruktury turystycznej w otoczce zbiornika wodnego Nielisz", współfinansowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013. W ramach projektu zostało wykonane 0,3 ha plaży oraz z 0,5 ha kąpieliska. W pobliżu plaży znalazły się 3 drewniane altanki pełniące role deszczochronów. Nieopodal usytuowane są budynki socjalno-sanitarne posiadające przebieralnie, kabiny z natryskami oraz toalety. Istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu pływającego, np. rowerków wodnych, kajaków i desek windsurfingowych. Dla łodzi i innego sprzętu pływającego udostępniana jest przystań wodna wraz ze slipem.

Na zagospodarowanym terenie jest dostępny także pełnowymiarowy, sześciostanowiskowy tor wioślarski o długości ok. 2 km. Plaża, kąpielisko oraz cała towarzysząca infrastruktura jest ogólnodostępna, co podnosi atrakcyjność zbiornika i jego otoczenia dla turystów. W celu pełniejszego wykorzystania posiadanych uwarunkowań do rozwoju turystyki konieczny jest rozwój różnorodnych usług na rzecz odwiedzających, np. gastronomicznych, noclegowych, wypożyczalni sprzętu, itp. Z uwagi na rolniczy charakter Gminy i posiadane przez nią zasoby uzasadnione jest także wspieranie rozwoju agroturystyki.

4) Potencjał organizacyjno-finansowy

Wskaźniki dotyczące finansów Gminy wykazują znaczny wzrost w stosunku do roku 2013. W 2020 dochody zwiększyły się o 60,6%, natomiast wydatki wzrosły o 70,4% w porównaniu do poprzedniego okresu diagnostycznego. W 2020 proporcjonalnie wyższe były także dochody i wydatki na mieszkańca. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem wynosił 16,6, co było niższe o 4,3 punktu procentowego od analogicznego wskaźnika w roku 2013. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w 2020 było wyższe, niż w 2013, jednak pamiętać należy, iż ten wskaźnik uzależniony jest od okresu budżetowania i dostępności środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów realizowanych przez JST.

Tabela 14. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Nielisz w roku 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013 [zł]	2020 [zł]
Dochody ogółem	18 375 541,20	29 515 475,93
Dochody na mieszkańca	3 197,41	5 448 ,68
Wydatki ogółem	19 266 425,80	26 986 417,37
Wydatki na mieszkańca	3 352,43	4 981,80
Obsługa długu publicznego	150 849,73	222 059,78
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	20,9	16,6
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych	2 340 686,51	4 460 822,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

5) Raport z badania ankietowego

Jednym z najważniejszych etapów w procesie opracowywania dokumentu strategicznego jest analiza opinii mieszkańców na temat jakości życia w zamieszkiwanej przez nich Gminie. W toku prac nad Strategią Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 przeprowadzono analizę, której celem było poznanie opinii lokalnej społeczności.

Ankieta miała na celu zapoznanie się z opinią mieszkańców Gminy na temat aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mocnych i słabych stron, oraz szans i zagrożeń związanych z jej funkcjonowaniem a także ukaże potencjał do dalszego rozwoju. Wyniki ankietyzacji będą wykorzystane w procesie formułowania celów rozwoju i wyboru obszarów priorytetowych.

W badaniu ankietowym wszyscy mieszkańcy Gminy, poprzez odpowiednio dobraną skalę mogli określić na jakim poziomie ich zdaniem znajdują się wybrane aspekty życia społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzenno-funkcjonalnego.

Ankieta została udostępniona na stronie oraz portalach społecznościowych Gminy, jak również możliwa do pobrania w siedzibie Urzędu Gminy. Wśród ankietowanych wypełnione zostały jedynie ankiety elektroniczne (wzór ankiety w załączeniu do diagnozy).

Ankieta została wypełniona przez 44 respondentów. Najwięcej z nich stanowili mieszkańcy w wieku 36-50 lat (38,6%). Wśród ankietowanych przeważały kobiety (61,4%). 70,5% ankietowanych posiada wyższe wykształcenie a ich aktywność zawodowa to w przeważającym stopniu praca w sektorze publicznym (61,4%). Wśród ankietowanych przeważali mieszkańcy Gminy Nielisz, jednak w dużym procencie Gmina Nielisz była dla ankietowanych miejscem pracy. 38,6% to mieszkańcy miejscowości Nielisz a czas zamieszkania w Gminie to 11 lat i więcej co sugeruje, że większość ankietowanych to długoletni mieszkańcy, którzy znają problemy i potrzeby Gminy na przestrzeni lat. Analizie poddano jakość i poziom życia mieszkańców na terenie Gminy Nielisz. Na pytanie „Jak ogólnie ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Nielisz?" ankietowani uwzględniając sześciostopniową skalę (bardzo dobrze, raczej dobrze,

przeciętnie, raczej źle, zdecydowanie źle, nie mam zdania). Ankietowani w większości głosów uznali ze poziom życia na terenie Gminy Nielisz jest „raczej dobry" (45,5%).

Ankietowani odpowiedzieli, że na terenie Gminy Nielisz są zdecydowanie średnie warunki dla rozwoju przedsiębiorczości jak również dostęp do instytucji i placówek usługowych jest średnio-dobry. W kategorii pytań dotyczących sportu i rekreacji jak również spędzania wolnego czasu przeważały odpowiedzi pozytywne, jedynie oferta skierowana dla młodzieży podzieliła odpowiedzi zarówno na dobre jak i złe. Według ankietowanych dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki na terenie Gminy Nielisz jest raczej zadawalający jak również oferta, którą proponuje Gmina. Stan środowiska naturalnego na terenie Gminy jest dobry a walory krajobrazowe ocenione zostały na bardzo dobre. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (place, skwery, parki) jest na dobrym poziomie a jakość dróg średnio-dobrym. Ankietowani przeważająco uznali, że dostęp do infrastruktury wodociągowej jest dobry, natomiast do kanalizacyjnej bardzo zły. Dostępność obiektów handlowych i usługowych jest dobra natomiast rynek pracy, czyli możliwość zatrudnienia podzieliła odpowiedzi mieszkańców. Mimo, że dostęp do wspomnianych obiektów jest dobry, są to małe działalności zazwyczaj rodzinne, które zazwyczaj uniemożliwiają zatrudnienie osób pośrednich. Ankietowani w swoich odpowiedziach ocenili dostępność do opieki społecznej, podstawowej opieki zdrowotnej, edukacji zarówno przedszkolnej jak i szkolnej czy zajęć pozalekcyjnych, na dobry. Dostęp do Internetu na terenie Gminy wzbudza podzielne spostrzeżenia, najwięcej ankietowanych uznało, że jest on dobry jednak niewiele mniej oceniło go na zły i bardzo zły. Pod względem turystycznym wszystkie odpowiedzi były pozytywnie ocenione. Mieszkańcy pozytywnie ocenili również jakość funkcjonowania administracji publicznej i organizacji pozarządowych działających na terenie Gminy. Ocenie poddane zostały główne problemy społeczne występujące na terenie Gminy. Ocena poddana została czterostopniową skalą. W większości analizowanych pytań ankietowani uznali, iż analizowane problemy są na poziomie niskim oraz średnim. Wysokie zagrożenie problemem dostrzec można w pytaniach dotyczących bezrobocia, biedy, alkoholizmu, liczby osób starszych czy braku atrakcyjnych miejsc pracy. Nie była to odpowiedź przeważająca, lecz cechowała się dużym procentem.

W jednym z pytań ankietowani mieli możliwość wypowiedzenia się w odpowiedzi otwartej, na temat głównego problemu na terenie Gminy-była to zła jakość dróg.

Kolejnym pytaniem było podanie kierunków działań, które mieszkańcy uznali za priorytetowe. Najwięcej odpowiedzi padło na pytanie „rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.)". Ta część pytania umożliwiała dokonanie odpowiedzi otwartej, w której padły odpowiedzi tj.:

- uruchomienie przedszkola publicznego powyżej 3 roku życia,
- poprawa opieki zdrowotnej,
- podłączenie światłowodu,
- remont dróg na terenie Gminy.

Kolejnym pytaniem otwartym było wskazanie inwestycji które zdaniem mieszkańców są priorytetowe:

- poprawa stanu dróg gminnych,
- budowa gazociągu, światłowodu, kanalizacji,
- kontynuacja budowy ścieżki rowerowej wokół zalewu, nowe obiekty hotelowe i nowe przedsiębiorstwa gastronomiczne, lepsze zaplecze logistyczne dla przedsiębiorców,
- budowanie, inwestowanie w miejsca pracy wielobranżowej,
- poprawa infrastruktury sportowej, stadionu, kompletny remont budynku Gminy,
- budowa przedszkola publicznego i żłobka.

Do najmocniejszych stron należy położenie geograficzne i warunki przyrodnicze, natomiast najsłabszą stroną jest rynek pracy i możliwość zatrudnienia.

Ankietowani mieli za zadanie ocenić stwierdzenia dotyczące Gminy Nielisz w pięciostopniowej skali (bardzo wysoka, wysoka, średnia/przeciętna, niska, bardzo niska) pod kątem:

- atrakcyjności jako miejsce zamieszkania – wysoka,
- atrakcyjności jako miejsce do pracy - średnia/przeciętna,
- atrakcyjności jako miejsce do wypoczynku – wysoka/ bardzo wysoka,

- atrakcyjności w porównaniu do sąsiednich gminy – wysoka,
- położenia Gminy– wysokie/bardzo wysokie,
- bezpieczeństwa Gminy –wysoka,
- więzi z Gminą Nielisz – bardzo wysokie.

Należy zauważyć, że ankietowani ocenili stwierdzenia charakteryzujące Gminę Nielisz we wszystkich aspektach pozytywnie.

Zapytano ankietowanych o zaznaczenie jednej odpowiedź z czym chcieliby aby utożsamiano Gminę w roku 2027. Wśród odpowiedzi prawie 45% ankietowanych uznało, że życzyliby sobie utożsamiać ją z Gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy a ponad 30% z Gminą atrakcyjną dla turystów.

6) Analiza SWOT

Diagnoza stanu obecnego wykazała, że Gmina Nielisz posiada wewnętrzne uwarunkowania sprzyjające rozwojowi, jak również oddziałują na nią korzystne czynniki zewnętrzne, które mogą zostać wykorzystane w strategicznym planie prorozwojowym. Jednocześnie, zidentyfikowano również problemy i zagrożenia, które negatywnie wpływają na proces rozwoju gminy i wymagają podjęcia interwencji. Czynniki wewnętrzne z punktu widzenia władz samorządowych i społeczności lokalnej, stanowią mocne i słabe strony jednostki, natomiast czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym, w zależności od tego, czy wywierają wpływ korzystny, czy oddziałują negatywnie, stanowią szanse i zagrożenia. Dla Gminy Nielisz analiza SWOT przedstawia się następująco:

Tabela 15. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
➢ położenie w niewielkiej odległości od miasta Zamość, na pograniczu trzech mezoregionów geograficznych: Padołu Zamojskiego, Wyniosłości Giełczewskiej, Działów Grabowieckich,	➢ niedostateczne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i historycznych, ➢ brak funkcjonalnych centrów i wyodrębnionych lub odpowiednio

➢ położenie w obrębie Gminy zbiornika wodnego, największego po wschodniej stronie Polski, ➢ walory krajobrazowe i przyrodnicze, w tym obszary objęte prawną ochroną, ➢ miejsca historyczne i obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy, ➢ bogata historia i tradycje lokalne, ➢ dobry stan środowiska naturalnego, ➢ dobre warunki do rozwoju rolnictwa, ➢ wystarczająco rozwinięta sieć dróg, ➢ coraz większa popularność odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców, ➢ dobry dostęp do sieci telefonicznych i Internetu, ➢ stosunkowo dobry stan zasobu mieszkaniowego, ➢ dostateczny dostęp do edukacji na poziomie podstawowym na terenie Gminy, ➢ działalność klubów sportowych, ➢ działalność pozarządowych organizacji sfery społecznej, ➢ dostęp do usług podstawowej opieki medycznej na terenie Gminy, ➢ spadek liczby osób bezrobotnych, ➢ wzrost liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach, ➢ wzrost liczby podmiotów świadczących działalność usługową, ➢ dobre warunki do rozwoju rolnictwa, ➢ bardzo duże możliwości rozwoju turystyki, ➢ turystyczne szlaki piesze, rowerowe i samochodowe, przebiegające przez obszar Gminy.	zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach Gminy, ➢ brak w niektórych miejscowościach elementów infrastruktury drogowej i okołodrogowej, ➢ niezadawalający stan nawierzchni wielu dróg, zarówno powiatowych, jak i gminnych, ➢ brak sieci kanalizacyjnej na obszarach zamieszkanych, ➢ brak sieci gazowej w większości miejscowości, ➢ brak sieci cieplnej na terenie całej Gminy Nielisz, ➢ ogrzewanie budynków i wody użytkowej realizowane przede wszystkim za pomocą pieców i kotłowni wykorzystujących węgiel kamienny, ➢ niepełne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i historycznych, ➢ środowisko naturalne w większości przekształcone antropogenicznie, ➢ zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z źródeł niskiej emisji, ➢ duża baza azbestowa pozostała do unieszkodliwienia, ➢ niewystarczający udział OZE w mieszkalnictwie indywidualnym, ➢ zmniejszanie się liczby ludności, ➢ postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności, ➢ ujemne saldo migracji i ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego, ➢ niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, ➢ niedostateczny dostęp do

	specjalistycznych usług opieki zdrowotnej, ➢ wysokie bezrobocie, ➢ deficyt fachowców wielu branż, ➢ kłopoty związane z możliwością podjęcia zatrudnienia przez mieszkańców na obszarze Gminy, ➢ niskie wyniki egzaminów, ➢ niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych i działalności pozarolniczej, ➢ niedobór w zakresie obsługi ruchu turystycznego, ➢ tradycyjny sposób prowadzenia produkcji rolnej, ➢ uzależnienie od rolnictwa, ➢ niewystarczające nasycenie w usługi podstawowe, ➢ migracje zarobkowe, ➢ niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych i zawodach pozarolniczych, ➢ odpływ młodych, wykształconych ludzi, poszukujących pracy w wysoko rozwiniętych sektorach gospodarki, ➢ ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego, ➢ niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych i działalność pozarolnicza, ➢ dominacja tradycyjnych branż w gospodarce.

Szanse	Zagrożenia
➢ położenie w niedalekiej odległości od Zamościa, przy drodze krajowej Nr 17 Warszawa-Lwów, ➢ funkcjonalne powiązanie obszarów przyrodniczych Gminy z obszarami sąsiednimi i korytarzami ekologicznymi różnej rangi, ➢ zobowiązania Polski do wypełniania zaleceń Wspólnoty w zakresie rozwoju OZE i wdrażania zasad gospodarki niskoemisyjnej, ➢ możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty związane z poprawą jakości sfery przestrzennej, gospodarczej i społecznej, ➢ polityka prorozwojowa powiatu i regionu, ➢ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, zakładającej ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią, ➢ zainteresowanie mieszkańców miasta Zamość obszarem Gminy jako potencjalnym miejscem zamieszkania, ➢ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich i nowoczesnego rolnictwa, ➢ bliskość miasta Zamość, dzięki czemu mieszkańcy mają dogodny dostęp do usług społecznych niedostępnych na terenie gminy (np. szkolnictwo ponadgimnazjalne, opieka szpitalna), ➢ wspieranie rozwoju sektora MŚP przez Unię Europejską, ➢ możliwość rozwoju współpracy	➢ duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy unijnych, ➢ położenie na obszarze tzw. ściany wschodniej – 5 województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju, ➢ niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju, ➢ daleka odległość od stolicy województwa i innych aglomeracji, peryferyjność położenia, ➢ zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z zanieczyszczeń zewnętrznych, w tym dużego natężenia ruchu, ➢ konkurencyjność sąsiednich gmin pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, ➢ zjawisko migracji zarobkowej, w szczególności osób młodych i wykształconych, ➢ zjawisko starzenia się lokalnej społeczności postępujące na obszarze całego kraju, ➢ możliwość powrotu obostrzeń pandemicznych, wpływających negatywnie na sferę gospodarczą i społeczną.

transgranicznej w różnych dziedzinach, ➢ wzrost popularności prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ➢ regionalna polityka promocji walorów turystycznych Lubelszczyzny szansą na przyciągnięcie większej liczby turystów, ➢ wzrost popularności turystyki, w szczególności weekendowej i krajoznawczej, zwiększające się miejscami mniej znanymi w skali kraju, niewyeksploatowanymi pod kątem turystycznym, ➢ wzrost popularności czynnej rekreacji i zdrowego trybu życia, sprzyjający korzystaniu z walorów przyrodniczych i aktywności na świeżym powietrzu, ➢ wzrost zainteresowania lokalnymi społecznościami, ich tradycjami i zwyczajami.	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Powyższa analiza grupuje posiane przez Gminę zasoby i potencjał sprzyjające polityce rozwojowej, wskazuje także na istniejące słabe strony i zagrożenia, które mogą mieć wpływ na długookresowy plan strategiczny.

Do podstawowych mocnych stron Gminy należy położenie w jej obrębie największego we wschodniej części Polski zbiornika wodnego, umożliwiającego rozwój turystyki i rekreacji, a także stanowiącego walor krajobrazowy i przyrodniczy. Ponadto, do atutów Gminy należy także akt, iż jest ona położona w niedalekiej odległości od Zamościa i jest dobrze z nim skomunikowana. Do jej głównych zalet należą także posiadane przez nią walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gmina podsiada dobre warunki do rozwoju rolnictwa. Obszar Gminy cechuje się dobrym stanem środowiska oraz występowaniem obszarów cennych przyrodniczo, w tym także objętych prawną ochroną. Na terenie Gminy znajdują się obiekty zabytkowe.

Na rozwój Gminy negatywnie wpływają jej słabe strony, zarówno związane z brakami infrastrukturalnymi, jak również zagospodarowaniem przestrzeni oraz funkcjonowaniem sfery społecznej i gospodarczej. Do najpoważniejszych problemów należy między innymi brak uporządkowanej gospodarki wodno-ściekowej, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych źródeł ciepła, zmniejszanie się liczby ludności, postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności czy ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego. Negatywnie na gospodarkę Gminy wpływa dominacja tradycyjnych branż oraz niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych. Mało rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Rolnictwo Gminy wykazuje cechy typowe dla obszarów wiejskich regionu – rozdrobnienie gospodarstw, ich niska specjalizacja, duży udział produkcji na własne potrzeby. Problemem jest także niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna.

Do czynników zewnętrznych sprzyjających rozwojowi Gminy należy zaliczyć bliskość Zamościa. Szansą na wdrożenie efektywnej polityki prorozwojowej jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE. Niezwykle istotne jest także wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, która kładzie nacisk na ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Gmina jest także objęta polityką rozwojową jednostek wyższego szczebla – powiatu oraz województwa. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej staje się również coraz bardziej popularne na terenie całego kraju, coraz więcej ludzi decyduje się na założenie firmy zamiast pracy na etacie. Od kilku lat notuje się także rosnącą popularność turystyki, szczególnie weekendowej i krajoznawczej. Turyści coraz częściej poszukują miejsc mało popularnych i szerzej nieznanych, by zobaczyć coś unikatowego. Szansą na rozwój branży turystycznej jest promocja całego województwa jako regionu wartego odwiedzenia. Rolnictwo Gminy może skorzystać z różnorodnych form wsparcia działalności rolniczej dostępnych dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

Do głównych czynników zewnętrznych negatywnie oddziałujących na rozwój Gminy należy peryferyjne położenie w skali kraju oraz przynależność do tzw. ściany wschodniej – pięciu województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju. Szczególnie intensywne

w województwach o niższym poziomie rozwoju zjawisko migracji zarobkowej (zarówno w obrębie kraju, jak i za granicę), w szczególności osób młodych i wykształconych. Negatywnie na sferę społeczną wpływa także fakt, iż przez niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne są przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju. Obniża to atrakcyjność całego województwa lubelskiego dla mieszkańców. Istnieje duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy unijnych, co utrudnia pozyskiwanie zewnętrznych źródeł dofinansowania inwestycji gminnych.

3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

1) Wizja i misja rozwoju Gminy

Wizja rozwoju, określająca stan docelowy gminy po wdrożeniu przedsięwzięć strategicznych w założonym okresie, została sformułowana następująco:

Gmina Nielisz gminą w pełni wykorzystującą swoje zasoby i potencjał w procesie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, gwarantującą wysoką jakość życia, atrakcyjną dla przedsiębiorców i turystów.

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą strategiczną, Gmina Nielisz posiada unikatowe zasoby i walory, które pozwalają na prowadzenie w oparciu o nie kompleksowej polityki prorozwojowej. Warunkiem niezbędnym do osiągnięcia założonego efektu jest ich wykorzystanie w sposób optymalny i zrównoważony. Z tego względu, przedsięwzięcia strategiczne nie mogą prowadzić do nadmiernej eksploatacji wewnętrznych czynników rozwojowych i lokalnego potencjału lecz do ich długofalowego oddziaływania na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy. Dzięki temu możliwe będzie osiągnięcie trwałej poprawy jakości życia, usprawnienie funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz zwiększenie funkcjonalności gminnej przestrzeni. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem specyfiki społeczno-gospodarczej, zasobów środowiska i policentryczności ośrodków miejskich.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju jest Gmina Nielisz. Misję Gminy określono jako:

Prowadzenie kompleksowych działań prorozwojowych o charakterze zrównoważonym w oparciu o posiadane zasoby i walory, zmierzające do podniesienia atrakcyjności Gminy dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów

Zgodnie z przyjętą misją, Gmina Nielisz będzie podejmować i koordynować kompleksowe działania w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej, których podstawowym założeniem będzie prowadzenie polityki strategicznej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Z uwagi na fakt, iż zasady zrównoważonego rozwoju są konkretnie i jednoznacznie określone, konieczne jest wskazanie, jakie warunki muszą spełnić wszystkie podmioty biorące udział w przedsięwzięciach strategicznych, by efekty ich aktywności wpisywały się w przyjętą wizję rozwoju i prowadziły do osiągnięcia założonych celów. Określono zbiór nadrzędnych zasad, którymi będą cechować się poszczególne przedsięwzięcia wdrażane w ramach polityki rozwoju:

- oszczędne gospodarowanie zasobami – stosowanie rozwiązań ograniczających negatywny wpływ na środowisko naturalne oraz zmiany klimatu, promowanie zasad gospodarki obiegu zamkniętego, racjonalne i optymalne wykorzystywanie posiadanych zasobów, w szczególności przyrodniczych,
- wspieranie ładu przestrzennego – traktowanie przestrzeni jako zasób ograniczony, który musi być z tego względu wykorzystywany w sposób zaplanowany, racjonalny, uporządkowany,
- kompleksowe i długofalowe efekty – wspieranie przedsięwzięć które zakładają wywieranie synergicznych korzyści w różnych sferach, w długim okresie,
- innowacyjność – promowanie innowacyjnych rozwiązań, zarówno technologicznych, jak też rozumianych jako wdrażanie nowych, niestosowanych dotąd działań we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzennej,

- aktywność społeczna – promowanie przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność, zachęcających do współdziałania, realizacji projektów partnerskich,
- zapobieganie wykluczeniu – wdrażanie działań mających na celu zapobieganie różnym formom wykluczenia wśród osób i grup nimi zagrożonych,
- wspieranie przedsiębiorczości – wpieranie inicjatyw o charakterze gospodarczym, zwiększających przedsiębiorczość obszaru, zachęcających do podejmowania przedsięwzięć tego typu.

Powyższe zasady odnoszą się bezpośrednio do największych wyzwań i zagrożeń, z którymi borykać będą się wszystkie podmioty biorące udział w procesie rozwoju gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Część z nich ma charakter zewnętrzny, globalny (zmiany klimatu, pogorszenie stanu środowiska naturalnego), część z nich dotyczy bezpośrednio lokalnych uwarunkowań i stanu obecnego (gminna przestrzeń, lokalna społeczność, przedsiębiorczość obszaru).

Wizja, misja oraz przyjęte zasady wdrażania przedsięwzięć strategicznych gwarantują odpowiednie ukierunkowanie polityki rozwoju na terenie gminy.

2) Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne to cele o charakterze długofalowym, nieopisujące bezpośrednich efektów wdrażanych przedsięwzięć lecz ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Określają pożądane, trwałe efekty wdrożenia planu strategicznego. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej, przestrzennofunkcjonalnej, środowiskowej i technicznej Gminy Nielisz, której wnioski przedstawiono w Projekcie Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027

sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy Gminy oraz konsultacji społecznych (ankietyzacji). Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem Strategii, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągniecie najbardziej pożądanych, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Schemat 1. Struktura celów strategicznych

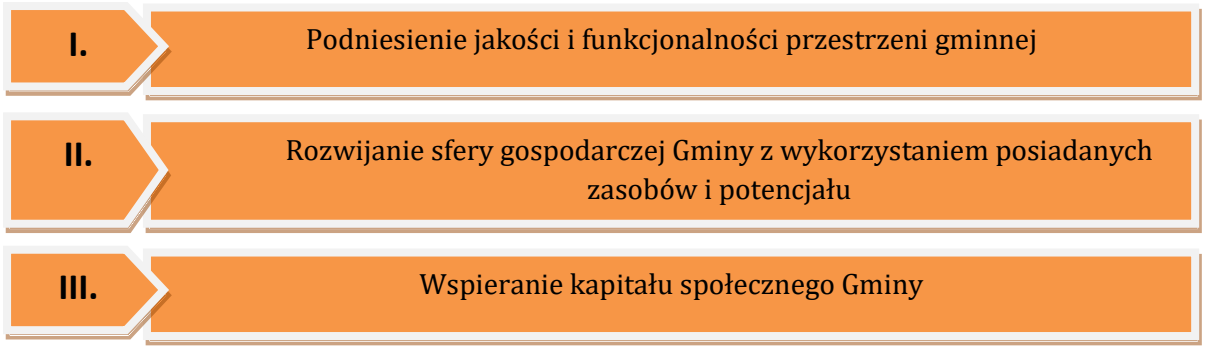

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Cel strategiczny I. Podniesienie jakości i funkcjonalności przestrzeni gminnej skupia się na długofalowych oddziaływaniu na sferę przestrzeni i środowisko naturalne. Zakłada zwiększenie funkcjonalności i jakości przestrzeni publicznej oraz na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego w procesie rozwoju. W ramach tego celu realizowane będą przedsięwzięcia bezpośrednio ingerujące w przestrzeń Gminy, prowadzące do jej pełniejszego i bardziej funkcjonalnego wykorzystania, poprawy jej estetyki, nadania jej nowych cech i funkcji, rozwoju niezbędnej infrastruktury oraz ochrony zasobów przyrodniczych, co nie tylko poprawi jakość życia mieszkańców, lecz także uczyni obszar gminy bardziej atrakcyjnym dla innych podmiotów – inwestorów, przedsiębiorców, odwiedzających, itp. Cel ukierunkowany jest na optymalne i racjonalne wykorzystanie walorów przestrzeni i środowiska naturalnego Gminy.

Cel strategiczny II. Rozwijanie sfery gospodarczej Gminy z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału grupuje cele operacyjne i przedsięwzięcia, które w długim okresie

oddziaływać będą bezpośrednio na sferę gospodarczą. Zakłada wywołanie takich długofalowych efektów jak wzrost aktywności gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej. Podkreśla istotność wykorzystania posiadanych przez gminę zasobów do poprawy funkcjonowania lokalnej gospodarki. Cel strategiczny II umożliwi pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez gminę potencjału oraz ułatwi stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanych zjawisk gospodarczych.

Cel strategiczny III. Wspieranie kapitału społecznego Gminy ukierunkowany jest na poprawę funkcjonowania sfery społecznej. Zakłada bezpośrednie odniesienie do kapitału społecznego gminy i w długim okresie doprowadzi do zwiększenia aktywności lokalnej społeczności, zwiększenia integracji mieszkańców, przeciwdziałania negatywnym trendom społecznym, w tym bezrobociu i wykluczeniu. Cel strategiczny III zwiększy zarówno zaangażowanie mieszkańców w dbanie o wspólne dobro, w tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, w działania na rzecz gminnej wspólnoty, jak też zachęci mieszkańców do dbałości o rozwój własny, zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i zawodowych.

CELE OPERACYJNE

Cele operacyjne przyporządkowane są do poszczególnych celów strategicznych, opisują bezpośrednie efekty wdrażanych działań. Ze względu na swój komplementarny i spójny charakter, przyczynią się do osiągnięcia założonych celów strategicznych i, co za tym idzie, umożliwią spełnienie misji i osiągnięcie pożądanej wizji obszaru. Określają grupy przedsięwzięć, jakie będą realizowane w ramach Strategii.

I. Podniesienie jakości i funkcjonalności przestrzeni gminnej

Cel operacyjny I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego – cel wskazuje zarówno na konieczność ochrony lokalnych zasobów naturalnych, jak też na podejmowanie działań w odpowiedzi na globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. Promuje stosowanie

rozwiązań prośrodowiskowych, mających realny wpływ na stan środowiska naturalnego. Ponadto, w ramach celu realizowane będą przedsięwzięcia zakładające ochronę miejsc o wysokich walorach kulturowych. Działania wdrożone w ramach celu I.1. będą niezwykle istotne z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju i racjonalnego wykorzystania dostępnych zasobów.

Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej – cel zakłada osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej i społecznej, co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura służy zaspokojeniu zarówno potrzeb podstawowych, bytowych (np. sieć wodociągowa i kanalizacyjna), jak również potrzeb wyższego rzędu (kulturalnych, społecznych). Projekty z zakresu budowy i modernizacji różnego typu infrastruktury należą do inwestycji najczęściej postulowanych przez mieszkańców i stanowią jeden z najbardziej istotnych elementów planu strategicznego.

Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i nadanie jej nowych cech – podstawowym założeniem celu operacyjnego I.3. jest właściwe i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Jest ona dobrem ograniczonym i musi być wykorzystywana w sposób optymalny, z pogodzeniem potrzeb różnych grup interesariuszy. Właściwe, funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni jest podstawą dla prawidłowego przebiegu procesów społeczno-gospodarczych, które się w niej odbywają, a także wpływa pozytywnie na jakość życia oraz wykorzystanie istniejących walorów w procesie rozwoju. Szczególną rolę pełni przestrzeń publiczna, która z jednej strony jest dostępna dla wszystkich, z drugiej – nieodpowiednio ukształtowana traci swój potencjał jako miejsce kreowania pozytywnych zjawisk społecznych i gospodarczych. W ramach celu operacyjnego I.3 realizowane będą przedsięwzięcia które pozwolą na nadanie lub wzmocnienie funkcji pełnionych przez gminną przestrzeń oraz poprawę ładu przestrzennego.

II. Rozwijanie sfery gospodarczej Gminy z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego – cel zakłada wdrożenie działań, które pozwolą na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy, wspieranie prowadzenia działalności na terenie Gminy, wspomagających pozyskanie inwestorów z zewnątrz.

Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa – udział rolnictwa w gminnej gospodarce jest duży. Gmina posiada warunki do rozwoju nowoczesnego rolnictwa, wykorzystującego posiadane zasoby w sposób zrównoważony, w tym także rolnictwa ekologicznego, jednak konieczna modernizacja tego sektora gospodarki, promowanie innowacyjnych rozwiązań, dostosowanie do istniejących uwarunkowań, w tym do zmian klimatycznych. Wspierane będą także rozwiązania zmniejszające presję rolnictwa na środowisko naturalne.

Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy - diagnoza stanu obecnego wykazała, że gminna gospodarka posiada potencjał rozwoju i dywersyfikacji działalności miejscowych przedsiębiorców. Konieczne jest wspieranie rozwoju branż pozarolniczych, w szczególności sektora usług rynkowych, branży turystycznej i agroturystycznej, promowanie przedsiębiorczości, zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej oraz tworzenie dogodnych warunków dla przedsiębiorców, w szczególności sektora MŚP.

III. Wspieranie kapitału społecznego Gminy

Cel operacyjny III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem – cel zakłada współpracę z Urzędem Pracy, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które mogą zaangażować się w pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy lub podniesieniu kwalifikacji zawodowych. Warto dodać, iż wspieranie aktywnej walki

z bezrobociem ma na celu nie tylko pomoc osobom bezrobotnym, lecz także poprawę sytuacji osób pracujących, w tym zagrożonych utratą miejsca pracy, w szczególności z powodu niedostatecznych kwalifikacji.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – cel zakłada podjęcie działań na rzecz grup zagrożonych marginalizacją (seniorów, osób z niepełnosprawnościami osób w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej) i ich włączenie oraz integrację społeczną.

Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych – cel zakłada realizację przedsięwzięć, które zapewnią mieszkańcom dostęp do szerokiej, zróżnicowanej i w pełni dostosowanej do ich potrzeb oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności. Rozwinięta, różnorodna i atrakcyjna oferta edukacyjna, kulturalna, społeczna, pozwala na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne.

Tabela 16. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027

CELE STRATEGICZNE		
I. Podniesienie jakości i funkcjonalności przestrzeni gminnej	**II. Rozwijanie sfery gospodarczej Gminy z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału**	**III. Wspieranie kapitału społecznego Gminy**
CELE OPERACYJNE		
I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego	III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem
I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa	III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i nadanie jej nowych cech	II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy	III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

3) Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Gminę Nielisz oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?". Kierunki działań służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

I. Podniesienie jakości i funkcjonalności przestrzeni gminnej

Cel operacyjny I.1 Ochrona zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy,
- wymiana nieefektywnych źródeł energii na spełniające wymogi ochrony środowiska,
- termomodernizacja budynków mieszkalnych, budynków wykorzystywanych do prowadzenia działalności i budynków użyteczności publicznej,
- zwiększanie efektywności gospodarki odpadami,
- promowanie rozwiązań prośrodowiskowych w różnych dziedzinach, np. wdrażania zasad gospodarki zamkniętej, gromadzenia wody deszczowej przez mieszkańców i przedsiębiorców, stosowania rozwiązań ograniczających produkcję odpadów i marnowanie żywności,
- zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, zachęcanie do segregowania odpadów, wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, racjonalnego gospodarowania wodą,
- ochrona posiadanych przez gminę cennych walorów przyrodniczych
- ochrona i odnowa zabytków.

Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- budowa oraz modernizacja dróg,
- budowa i przebudowa chodników,
- budowa ścieżek rowerowych,
- rozbudowa i modernizacja sieci gazowej, wodociągowej i kanalizacji sanitarnej,
- budowa i modernizacja sieci wodociągowej,
- budowa, remonty i modernizacje budynków szkół, placówek kulturalnych i pozostałych obiektów użyteczności publicznej
- inwestycje w świetlice wiejskie oraz siedziby OSP
- budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci, boisk i innych obiektów zapewniających możliwość aktywnego spędzenia czasu wolnego,
- likwidacja barier architektonicznych,
- rozwój infrastruktury teleinformatycznej.

Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i nadanie jej nowych cech

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- modernizacja i organizacja parków, placów, skwerów, organizacja zieleni publicznej,
- modernizacja oświetlenia ulicznego,
- funkcjonalne zagospodarowanie terenu wokół budynków użyteczności publicznej,
- modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych,
- budowa obiektów infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej (wytyczanie szlaków pieszych i rowerowych, montaż tablic informacyjnych, itp.)
- zagospodarowanie terenów wokół obiektów zabytkowych (dogodne dojście, parkingi, uporządkowanie terenu),
- dbałość o właściwe zagospodarowanie gminnej przestrzeni, w szczególności w przypadku powstawania nowych obiektów lub osiedli,
- promowanie wśród mieszkańców i przedsiębiorców rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny.

II. Rozwijanie sfery gospodarczej Gminy z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja inwestycyjna Gminy,
- udział w partnerstwach na rzecz wzajemnej promocji inwestycyjnej
- działania na rzecz współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, samorządem, organizacjami wspierania biznesu, zarówno w skali lokalnej, jak też ponadlokalnej i transgranicznej,
- wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- rozwój nowych kierunków produkcji rolnej, dostosowanych do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb rynkowych,
- promowanie rozwiązań z zakresu bezpośredniej sprzedaży produktów rolnych odbiorcom lub ze znacznym ograniczeniem pośrednictwa w handlu produktami rolnymi,
- wspieranie rozwoju usług na rzecz rolnictwa,
- promowanie rozwiązań z zakresu ochrony i efektywnego wykorzystywania wód,
- promowanie rozwiązań z zakresu ochrony gleb i racjonalnego stosowania środków chemicznych,
- promowanie ekologicznych form produkcji rolnej,
- utworzenie produktu lokalnego Gminy.

Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promowanie prowadzenia nierolniczej działalności gospodarczej, poradnictwo i szkolenia dla przyszłych przedsiębiorców,
- wspieranie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy,
- wspieranie branży turystycznej, w tym agroturystycznej.

III. Wspieranie kapitału społecznego Gminy

Cel operacyjny III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepracujących,
- działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zarówno wśród osób bezrobotnych, jak i pracujących,
- wspieranie działań na rzecz uczenia się przez całe życie,
- wspieranie godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi, w szczególności poprzez zapewnienie opieki nad dziećmi lub osobami niesamodzielnymi,
- działania angażujące przedsiębiorców samorząd, organizacje pozarządowe w walkę z bezrobociem i trudną sytuacją na rynku pracy,
- monitorowanie trendów i zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy,
- zapewnienie niezbędnej pomocy materialnej lub psychologicznej,
- rozwój usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niesamodzielnych, niepełnosprawnych, w szczególności w formach środowiskowych,
- aktywizacja osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym,
- organizacja pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży;
- organizacja zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych, w tym dla seniorów,
- organizacja nowych przedsięwzięć kulturalnych,
- działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbystycznych,
- promowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych,
- budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii,
- wspieranie postaw prospołecznych, obywatelskich i aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności,
- przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu.

Ww. kierunki działań wpłyną na realizację założonych celów Strategii. W trakcie opracowywania dokumentu strategicznego wykrystalizowały się również priorytetowe projekty/przedsięwzięcia, których realizacja do końca 2027 r. wpłynie w sposób znaczny na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Nielisz.

W poniższej tabeli przedstawiono listę przedsięwzięć priorytetowych. Cześć z nich posiada już konkretne ramy i zakres, natomiast pozostałe są jeszcze w fazie opracowywania i stanowią ogólną koncepcję działania.

Tabela 17. Lista przedsięwzięć

Wyszczególnienie	Wartość całkowita	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Cel strategiczny I: Podniesienie jakości i funkcjonalności przestrzeni gminnej								
Cel operacyjny I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego								
Przygotowanie terenu i budowa biogazowni	2 000 000,00							
Przygotowanie terenu i budowa instalacji fotowoltaicznych w Gminie	40 000 000,00							
Montaż instalacji wykorzystujący odnawialne źródła energii	6 300 000,00							
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	8 000 000,00							
Termomodernizacja budynku będącego siedziba Biblioteki Publicznej Gminy Nielisz, GOPS oraz przedszkole	500 000,00							
Eko Biblioteka - działania promujące postawy zdrowotne, pro ekologiczne oraz związane z ochroną środowiska	60 000,00							
Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej								
Budowa, przebudowa lub modernizacja dróg gminnych	25 000 000,00							
Budowa oczyszczalni ścieków	10 000 000,00							
Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągu w Gminie	20 000 000,00							
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	5 000 000,00							
Budowa i rozbudowa sieci gazowej w Gminie	5 000 000,00							
Zagospodarowanie na cele nieedukacyjne budynku po byłej szkole wraz z terenem przyległym w miejscowości Średnie Duże	1 700 000,00							
Adaptacja budynku Muzeum Regionalnego	1 500 000,00							
Budowa budynku pasywnego - siedziby Urzędu Gminy Nielisz	10 000 000,00							
Wyposażanie placówek szkolnych, kulturalnych oraz pomocy społecznej w nowoczesny sprzęt oraz inne materiały i urządzenia niezbędne do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych	3 000 000,00							
Remont dachu wraz ze zmiana poszycia dachowego	200 000,00							
Zakup wyposażenia - sprzęt komputerowy, audio, video, nagłośnienie i oświetlenie	50 000,00							
Monitoring	25 000,00							
Generalny remont budynku GOK w Nieliszu	1 500 000,00							
Doposażenie placówek kultury i nauki w pomoce dydaktyczne i sprzęt elektroniczny	1 500 000,00							
Remont i wyposażenie w nowoczesny sprzęt remiz Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie Gminy Nielisz	35 000 000,00							
Budowa placów zabaw i siłowni plenerowych oraz parku linowego na terenie Gminy	2 000 000,00							
Rozbudowa sieci teleinformatycznej w Gminie	5 000 000,00							
Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i nadanie jej nowych cech								
Budowa. Przebudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego	10 000 000,00							
Aranżacja przestrzeni (terenów zielonych) przed	100 000,00							

budynkiem/siedzibą Biblioteki Publicznej Gminy Nielisz na potrzeby działalności biblioteki w plenerze oraz mieszkańców i turystów odwiedzających Gminę								
Wykonanie odwodnienia wokół budynku Biblioteki Publicznej Gminy Nielisz	50 000,00							
Zaprojektowanie i wykonanie parkingu dla użytkowników biblioteki oraz innych osób odwiedzających Przedszkole i GOPS, przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych	250 000,00							
Wykonanie ogrodzenia wokół terenu przy BPGN	100 000,00							
Budowa infrastruktury turystyczne na terenie Gminy	30 000 000,00							
Budowa parkingów dla obsługi ruchu turystycznego	15 000 000,00							
Usprawnienie systemu informacji turystycznej i obsługi turystów	5 000 000,00							
Budowa, rozbudowa i modernizacja tras rowerowych, szlaków pieszych	6 000 000,00							
Organizacja i budowa strefy turystycznej na terenie Gminy	10 000 000,00							
Podejmowanie działań mających na celu promowanie walorów przyrodniczych i turystycznych Gminy	7 000 000,00							
Opracowanie systemu informacyjnego dla turystów (tablice, drogowskazy, aplikacje oraz broszury)	350 000,00							
Tworzenie i uzbrojenie (sieć wodociągowa, drogi asfaltowe) nowych terenów mieszkalnych, przygotowanie zmian do planu zagospodarowania przestrzennego uwzględniające nowe tereny pod zabudowę jednorodzinną - w szczególności miejscowości Nawóz i Nielisz	60 000 000,00							
Opracowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych wraz z drogami dojazdowymi	8 000 000,00							
Cel strategiczny II: Rozwijanie sfery gospodarczej gminy z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału								
Cel operacyjny II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego								
Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy dotyczącej terenów inwestycyjnych i zachęt dla potencjalnych inwestorów	3 000 000,00							
Kontynuacja programu promocji Gminy Nielisz	7 000 000,00							
Utworzenie punktu informacyjnego dla przedsiębiorców	1 000 000,00							
Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa								
Stworzenie i wykreowanie produktu lokalnego Gminy Nielisz	1 500 000,00							
Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy								
Opracowanie i wdrożenie systemu wsparcia dla przedsiębiorców z branż priorytetowych dla Gminy	3 500 000,00							
Kampania promocyjna dedykowana terenom aglomeracji miejskich oraz obszarom o wysokiej industrializacji w celu zachęcenia do odpoczynku na terenie Gminy Nielisz	890 000,00							
Przeprowadzanie kampanii promocyjnych, w tym: udział w relacjach telewizyjnych o zasięgu ogólnokrajowym, produkcja filmów promocyjnych, wykorzystanie logów turystycznych, produkcja pamiątek oraz gadżetów promocyjnych, publikacje w prasie oraz na Internecie informacji na temat naturalnych warunków i potencjału turystycznego	1 500 000,00							

Nawiązanie partnerstwa z gminami uprzemysłowionymi w celu przedstawienia oferty turystycznej oraz zachęcenia do odpoczynku w Gminie Nielisz	250 000,00							
Współpraca z Miastem Zamość w kierunku rozwoju komunikacji i przepływu turystów pomiędzy Gminą Nielisz i Zamościem	320 000,00							
Wspieranie rozwoju agroturystyki i innych przedsięwzięć turystycznych na terenie Gminy	8 000 000,00							
Cel strategiczny III: Wspieranie kapitału społecznego Gminy								
Cel operacyjny III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem								
Aktywizacja osób bezrobotnych	350 000,00							
Wsparcie dla organizacji szkoleń specjalistycznych	1 500 000,00							
Wsparcie kształcenia ustawicznego	3 000 000,00							
Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu								
Wsparcie osób niepełnoprawnych i ich rodzin	840 000,00							
Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	210 000,00							
Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych								
Wprowadzanie innowacyjnych technik zajęć dla młodzieży ze szczególnym naciskiem na naukę języków obcych	2 000 000,00							
Aktywizacja pokoleń w sieci - od seniora do juniora	60 000,00							
Aktywizacja osób 60+	735 000,00							
Promocja czytelnictwa	60 000,00							
Interdyscyplinarne działania edukacyjno- kulturalne	50 000,00							
Działania aktywizujące w zakresie przedsięwzięć artystycznych	100 000,00							
Wsparcie organizacji pozarządowych w działaniach promujących i wykorzystujących warunki naturalne i infrastrukturę sportowo-rekreacyjną	289 000,00							
Aktywizacja społeczeństwa w zakresie rekreacji ruchowej	100 000,00							
Działania promujące i kultywujące tradycje regionu, nasze dziedzictwo kulturowe	60 000,00							
Patriotycznie i lokalnie, tożsamość ze swoją małą ojczyzną - działania interdyscyplinarne	30 000,00							
Współpraca z przewoźnikami oferującymi transport osobowy na terenie Gminy	1 500 000,00							

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie danych z Urzędu Gminy Nielisz

4) Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa

się je w ujęciu wskaźnikowym. Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Tabela 18. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

Oczekiwany rezultat planowanych działań	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik oddziaływania
Sfera przestrzenna			
poprawa stanu środowiska naturalnego gminy, w tym stanu powietrza	liczba instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii (sztuki)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieszczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	liczba kotłów wymienionych na spełniające wymogi ekoprojektu (sztuki)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieszczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	liczba budynków poddanych termomodernizacji (szt.)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieszczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	ilość odpadów poddanych zbiórce selektywnej (Mg/rok)	udział odpadów zebranych selektywnie w ilości odpadów ogółem	zmniejszenie udziału odpadów zmieszanych w ilości odpadów ogółem (Mg/rok)
poprawa stopnia wyposażenia gminy w niezbędną infrastrukturę techniczną	długość wybudowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km^2 obszaru (km/km^2)
	długość zmodernizowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km2 obszaru (km/km^2)
	długość wybudowanej sieci	liczba osób korzystających z	udział osób korzystających z sieci

	kanalizacji sanitarnej (km)	wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (osoby)	kanalizacji sanitarnej w liczbie mieszkańców gminy ogółem (%)
	długość wybudowanej sieci wodociągowej (km)	liczba osób korzystających z wybudowanej sieci wodociągowej (osoby)	udział osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie mieszkańców gminy ogółem (%)
poprawa stanu infrastruktury społecznej	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (sztuki)	liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (osoby)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (sztuki/1000 osoby)
	liczba zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (sztuki)	liczba osób korzystających ze zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (osoby)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (sztuki/ 1000 osoby)
	liczba nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy (sztuki)	liczba osób korzystających z nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy (osoby)	liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych na 1000 ludności (sztuki/ 1000 osoby)
	liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (sztuki)	liczba osób korzystających z budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (osoby)	zmniejszenie liczby budynków użyteczności publicznej nieposiadających udogodnień dla osób z niepełnosprawnoś-ciami (sztuki)
wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni i ładu przestrzennego	liczba uchwalonych / zmienionych planów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych uchwalonymi / zmienionymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni Gminy ogółem (%)

	liczba nowych miejsc zorganizowanej zieleni (ha)	powierzchnia nowych obszarów zorganizowanej zieleni (ha)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanej zieleni w powierzchni gminy ogółem (%)
	liczba miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę rekreacyjną lub turystyczną (sztuki)	liczba osób korzystających z miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę turystyczną lub rekreacyjną (osoby)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanych pod kątem turystycznym lub rekreacyjnym w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba odnowionych miejsc lub obiektów zabytkowych (sztuki)	liczba osób odwiedzających odnowione miejsca lub obiekty zabytkowe (osoby)	liczba turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności (osoby/1000 osoby)
Sfera gospodarcza			
wzrost aktywności gospodarczej obszaru	liczba przedsięwzięć promujących i wspierających tworzenie i rozwój działalności (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (sztuki/ 10000 osoby)
	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (sztuki/ 10000 osoby)
rozwój branży turystycznej	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla turystów (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w branżach turystycznych na terenie gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (sztuki/ 10000 osoby)
rozwój nowoczesnego rolnictwa	liczba nowoutworzonych ekologicznych użytków rolnych (sztuki)	powierzchnia ekologicznych użytków rolnych (ha)	udział powierzchni ekologicznym użytków rolnych w powierzchni ogółem (%)
	liczba przedsięwzięć	liczba produktów	-

	zmierzających do wykreowania produktów lokalnych (sztuki)	lokalnych (sztuki)	
	liczba gospodarstw o zwiększonym areale (sztuki)	powierzchnia gospodarstw o zwiększonym areale (ha)	średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gminy (ha)
Sfera społeczna			
rozwój usług edukacyjnych, kulturalnych i społecznych na rzecz ludności	liczba nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (sztuki)	liczba uczestników nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (osoby)	łączna liczba zajęć pozaszkolnych, kółek zainteresowań i innych form organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży rocznie (sztuki/rok)
	liczba nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (sztuki)	liczba uczestników nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (sztuki)	łączna liczba wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych w ciągu roku (sztuki/rok)
	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (sztuki)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (osoby)	łączna liczba wydarzeń integracyjnych dla niepełnosprawnych w ciągu roku (sztuki/rok)
	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (sztuki)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (osoby)	łączna liczba wydarzeń dla seniorów w ciągu roku (sztuki/rok)
rozwój usług na rzecz osób w trudnej sytuacji, w tym bezrobotnych	liczba inicjatyw na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (sztuki)	liczba osób biorących udział w inicjatywach na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (osoby)	liczba osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (%)
	liczba szkoleń	liczba osób biorących	liczba osób

	i innych inicjatyw na rzecz osób bezrobotnych (sztuki)	udział w szkoleniach i innych inicjatywach na rzecz osób bezrobotnych (osoby)	bezrobotnych ogółem (osoby)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Wskaźniki zostały przyporządkowane do planowanych podstawowych efektów dla każdej ze sfer: przestrzennej, gospodarczej, społecznej. Uporządkowane są od wskaźników produktu, opisujących bezpośredni skutek wdrożenia inwestycji lub przedsięwzięcia, przez rezultat - efekt uzyskany dzięki wykorzystywaniu produktów, po oddziaływanie - szerszy wpływ przedsięwzięcia na dane zjawisko.

5) Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy

Liczba ludności poszczególnych miejscowości i cechy sieci osadniczej

Analiza liczby ludności poszczególnych miejscowości Gminy Nielisz wykazała, iż dwie gminne wsie cechują się liczbą mieszkańców powyżej 500 i stanowią ośrodki koncentracji ludności. Są to siedziba Gminy, miejscowość Nielisz, której mieszkańcy stanowią 14% ludności Gminy oraz miejscowość Złojec, w której mieszka 12,2% mieszkańców Gminy. Łącznie, ludność obu miejscowości wynosi 1477 osób, co stanowi ponad 26% ludności Gminy. Pozostałe wsie nie przekraczają ośmioprocentowego udziału liczby mieszkańców w ludności Gminy ogółem.

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych miejscowości Gminy Nielisz w ludności ogółem

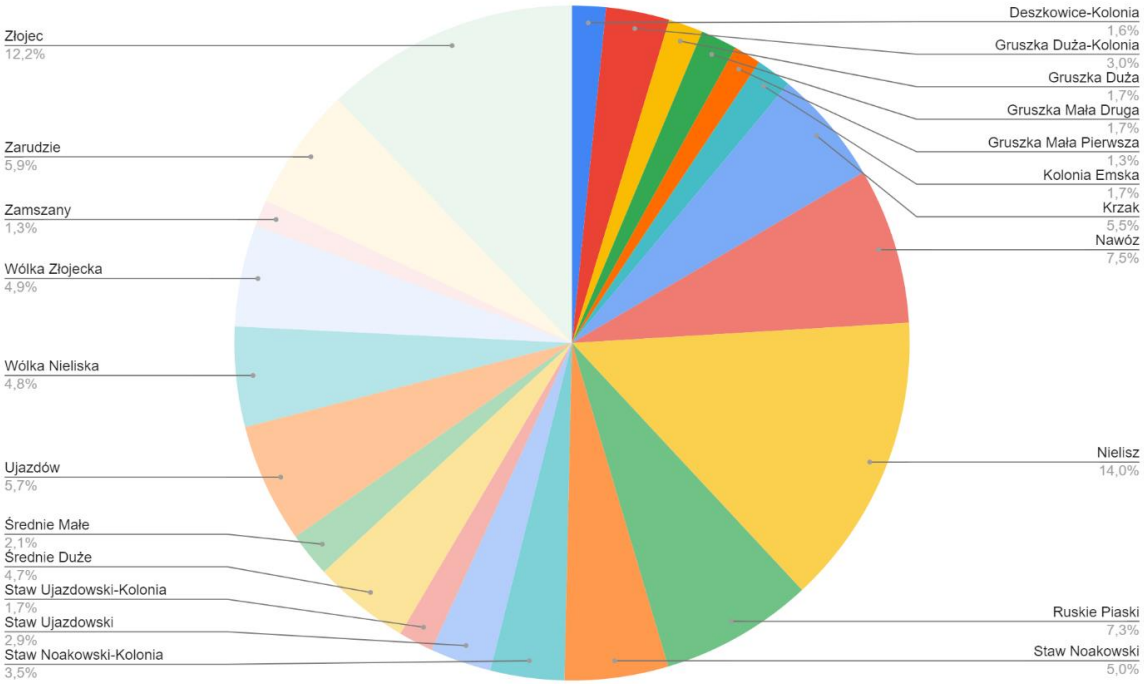

Źródło: Dane UG Nielisz

Z uwagi na skupienie dużej liczby ludności w obrębie obu miejscowości oraz niewielkie, nieprzekraczające kilkunastu km odległości pomiędzy nimi a pozostałymi gminnymi wsiami, Nielisz i Złojec mogą stanowić główne ośrodki koncentracji pozamieszkaniowych, społecznych i gospodarczych funkcji na rzecz ludności całej Gminy. Przy zidentyfikowanej dysproporcji i rozproszeniu mieszkańców pomiędzy dużą liczbę wsi, pozostałe miejscowości stają się głównie obszarami rozwoju zabudowy mieszkaniowej i prowadzenia działalności rolniczej, w naturalny sposób pełniąc funkcje uzupełniające wobec obu ośrodków. Jednak pamiętać należy, iż konieczne jest rozwijanie pozamieszkaniowych funkcji pozostałych wsi na poziomie co najmniej podstawowym. Wysoka jakość życia mieszkańców jest warunkowana także możliwością realizacji przez nich innych potrzeb, poza głównymi potrzebami bytowymi. Mieszkańcy wszystkich gminnych miejscowości muszą mieć dogodny dostęp do szerokiej oferty kulturalnej, edukacyjnej i społecznej lub różnorodnych możliwości czynnego spędzania czasu wolnego. Istotne jest także funkcjonowanie sfery gospodarczej, dostępność

podstawowych usług (np. handlu) czy poprawianie stanu i unowocześnianie rolnictwa. Zrównoważony rozwój pozostałych miejscowości Gminy, oparty o rzeczywiste potrzeby, z przedsięwzięciami nieprzeskalowanymi, uzasadnionymi ekonomicznie, bazujący na posiadanych przez każdą z wsi zasobach, walorach i potencjale, przyczyni się do podniesienia poziomu życia ludności i poprawi spójność oraz procesy rozwojowe na terenie całej Gminy.

Elementy struktury osadniczej

Na sieć osadniczą Gminy składają się 22 miejscowości, stanowiące stosunkowo zwarty obszar z zabudową skoncentrowaną wzdłuż szlaków komunikacyjnych. Na kształtowanie się przestrzeni Gminy wpływ ma również położenie zbiornika retencyjno-rekreacyjnego w jej południowej części, wokół którego koncentruje się zabudowa wsi Nielisz i Nawóz (trzecia pod względem liczby ludności miejscowość Gminy). Siedziba Gminy, miejscowość Nielisz położona jest w południowej części, przy drodze wojewódzkiej Nr 837, jednak jej centrum i większa część zabudowań usytuowane są głównie przy drodze powiatowej Nr 3205L relacji Nielisz – Michalów – Szczebrzeszyn. Na terenie Nielisza funkcjonują gminne instytucje publiczne: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Szkoła Podstawowa im. Jana Króla. W miejscowości działa posterunek Policji, ośrodek zdrowia, apteka. Usługi gminnych instytucji społecznych nie są skupione jedynie na terenie Nielisza, pomimo faktu, iż jest on głównym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym i społecznym. W miejscowości Złojec działa druga szkoła podstawowa, w miejscowości Krzak usytuowana jest Biblioteka Publiczna Gminy Nielisz, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Dzienny Dom Senior + natomiast w Stawie Noakowskim swoja siedzibę ma Centrum Integracji Społecznej.

Mapa 1. Położenie Nielisza na mapie Gminy

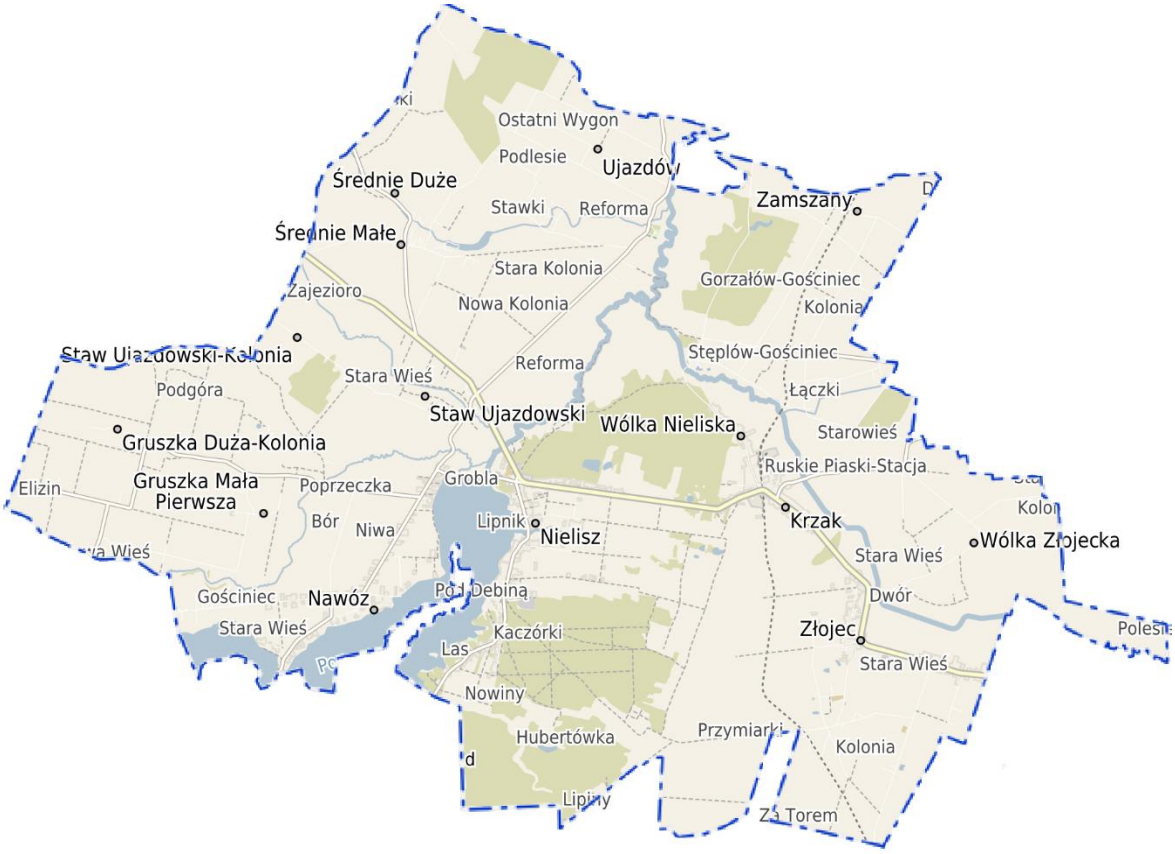

Źródło: nielisz.e-mapa.net

Centralne położenie Nielisza i dogodny do niego dojazd z niemal każdej gminnej miejscowości sprawiają, iż pełnienie przez niego funkcji naturalnego centrum Gminy jest ułatwione, a mieszkańcy całej Gminy mają stosunkowo dobry dostęp do instytucji gminnych położonych na jego terenie. Miejscowość cechuje się również zróżnicowaniem pod kątem rozwoju zabudowy - nie jest typową wsią jednoulicową, z zabudową skoncentrowaną wyłącznie wzdłuż głównej drogi. W Nieliszu rozwinęły się wieloulicowe osiedla, położone w pewnym oddaleniu od drogi wojewódzkiej Nr 837, o zwartej zabudowie, skupiające większą liczbę budynków na mniejszym obszarze, zmniejszające niekorzystne zjawisko sytuowania zabudowy mieszkalnej bezpośrednio wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu. W miejscowości przestrzennie wykształca się także obszar o funkcji centrum, a nad zbiornikiem i na obszarach przyległych rozwija się funkcja turystyczno-rekreacyjna.

Mapa 2. Układ przestrzenny centrum miejscowości Nielisz

Źródło: nielisz.e-mapa.net

Układ pozostałej części Gminy jest mniej zwarty i czytelny, ze względu na duże rozczłonkowanie układu komunikacyjnego i położonej przy nim zabudowy. Na terenie Gminy występuje znaczny udział zabudowań kolonijnych rozproszonych i w związku z tym brak jest dużych kompleksów niezabudowanej, rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Z uwagi na położenie względem przebiegającej przez obszar Gminy drogi wojewódzkiej Nr 837, układ przestrzenny Gminy Nielisz można podzielić na trzy podstawowe części:

- część centralna, położona przy drodze wojewódzkiej Nr 837, obejmująca miejscowości Zarudzie, Złojec, Krzak, Nielisz (częściowo), Staw Noakowski, Kolonia Emska,
- część północna - obejmująca miejscowości położone na północ od drogi wojewódzkiej Nr 837,
- część południowa, obejmująca miejscowości położone na południe od drogi wojewódzkiej Nr 837, w tym część miejscowości Nielisz, usytuowaną wzdłuż drogi powiatowej nr 3205L .

Centralna część Gminy stanowi obszar atrakcyjny pod kątem gospodarczym, inwestycyjnym oraz osadniczym. Jest położona bezpośrednio przy drodze wojewódzkiej Nr 837, w niedalekiej odległości od miasta Zamość. Jest ona miejscem, w którym koncentrują się funkcje usługowe, gospodarcze, społeczne. W obrębie położonych przy drodze wojewódzkiej Nr 837 miejscowości występuje również skupienie zabudowy. Droga wojewódzka Nr 837 jest także podstawową osią komunikacyjną Gminy i głównym szlakiem dojazdowym do Zamościa, zarówno dla mieszkańców Gminy Nielisz, jak i gmin sąsiednich. Część miejscowości położonych przy drodze wojewódzkiej zaczyna łączyć się ze sobą przestrzennie i funkcjonalnie.

Część północna obejmuje głównie tereny wykorzystywane rolniczo, jednak znajdują się tam także skupiska leśne oraz malowniczo ukształtowana dolina rzeki Wieprz. Z tego względu, środkowa część obszaru nie jest wykorzystywana w sposób intensywny pod rolnictwo lub zabudowę mieszkaniową i może pełnić funkcje ekologiczne, rekreacyjne i turystyczne.

Część południowa obejmuje najbardziej cenne pod względem przyrodniczo-krajobrazowym tereny położone nad zbiornikiem rekreacyjno-retencyjnym, obszary chronione, w tym tereny objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000 oraz obszary rozwoju zabudowy i produkcji rolnej. Obszar jest atrakcyjny osadniczo z uwagi na bliskość Zamościa, a także cechuje się dużym potencjałem rozwoju działalności turystycznej i agroturystycznej na skalę ponadlokalną.

Charakterystyczną cechą struktury osadniczej Gminy jest to, iż jest ona bardziej zaludniona w części wschodniej i zachodniej, natomiast cała część centralna, od

zbiornika po północną granicę Gminy wzdłuż rzeki Wieprz obejmuje tereny nadrzeczne, leśne, naturalne korytarze przyrodnicze, obszary nieintensywnego wykorzystania. Miejscowości o najwyższej gęstości zaludnienia to położone przy drodze wojewódzkiej Nr 837 Krzak (127 os./km^2) oraz Kolonia Emska (107 os./km^2), natomiast wsie o największej liczbie mieszkańców położone są przy zbiorniku (Nielisz, Nawóz) lub również przy drodze wojewódzkiej Nr 837 (część Nielisza, Złojec). W przypadku miejscowości Nielisz ważnym czynnikiem kształtującym przestrzeń wsi i kierunki zabudowy jest również droga powiatowa relacji Nielisz – Michalów – Szczebrzeszyn, natomiast w przypadku miejscowości Nawóz – droga powiatowa Grobla - Kulików – Deszkowice. Część wschodnia i południowa Gminy w naturalny sposób ciąży ku strefom podmiejskim Zamościa, stając się także jego zapleczem rolniczym. Również zabudowa rozwija się w kierunku Zamościa, na obszarach wsi z dogodnym dojazdem do miasta. W ostatnich latach, z uwagi na zwiększoną mobilność mieszkańców, zauważa się tendencje do osiedlania się w bardziej peryferyjnych miejscach, w większej odległości od głównych dróg, w obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo, jednak zjawisko to nie występuje w takiej skali, by mieć znaczący wpływ na strukturę przestrzenną Gminy.

Schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych

Podstawowe powiązania infrastrukturalne pomiędzy miejscowościami generowane są przez infrastrukturę drogową, która ma istotny wpływ na funkcjonalność poszczególnych części gminy. Przez Gminę Nielisz przebiega droga wojewódzka Nr 837 Sitaniec – Żółkiewka - Piaski, która stanowi główną oś Gminy, dzieląc ją niemal centralnie na część północną i południową. Droga wojewódzka przebiega bezpośrednio przez miejscowości Zarudzie, Złojec, Krzak, Nielisz, Staw Noakowski, Kolonia Emska. Przy drodze wojewódzkiej położony jest obszar koncentracji usług publicznych o charakterze administracyjnym, kulturalnym i społecznym. Tereny położone tuż przy drodze wojewódzkiej są także atrakcyjne pod kątem gospodarczym. Przedsiębiorcy i inwestorzy poszukują zwykle eksponowanych i łatwo dostępnych lokalizacji dla prowadzonych przez siebie działalności, co zapewnia

usytuowanie przy szlaku komunikacyjnym o charakterze regionalnym i dużym natężeniu ruchu. Przebiegająca przez Gminę droga wojewódzka Nr 837 jest także udogodnieniem dla mieszkańców – stanowi dogodny dojazd do Zamościa i do drogi krajowej Nr 17, a także alternatywny w stosunku do drogi krajowej Nr 17 dojazd do Piask. Pamiętać jednak należy, że z takim położeniem wiążą się również wady. Natężenie ruchu na drodze wojewódzkiej Nr 837 jest stosunkowo duże, szczególnie w czasie dojazdów mieszkańców tej części powiatu do pracy do Zamościa i powrotów. Miejscowości usytuowane przy drodze wojewódzkiej Nr 837 nie posiadają obwodnicy, a budynki mieszkalne, obiekty użyteczności publicznej, punkty usługowe i siedziby przedsiębiorstw usytuowane są po obu stronach drogi. Mieszkańcy, klienci, interesanci korzystają więc z przejść dla pieszych wyznaczonych bezpośrednio na drodze wojewódzkiej Nr 837, co przy dużym natężeniu ruchu w okresach wzmożonych przejazdów jest utrudnione oraz niebezpieczne. Dobry stan odcinka drogi wojewódzkiej na terenie Gminy Nielisz i jej dogodny przebieg przez miejscowości (m.in. dobra widoczność obu stron drogi, duża szerokość jezdni) skutkują kolejnym zagrożeniem - częstym przekraczaniem dozwolonej prędkości przez kierowców.

Gmina Nielisz cechuje się rozwiniętą siecią dróg powiatowych. Przez obszar Gminy przebiega jedenaście dróg o takim statusie. Główne znaczenie dla skomunikowania obszaru Gminy z obszarami sąsiednimi mają droga powiatowa nr 3205L Nielisz - Michalów – Szczebrzeszyn, droga powiatowa nr 3142L Wirkowice - Ujazdów – Staw Noakowski, droga powiatowa nr 3204L Grobla – Kulików – Deszkowice oraz droga powiatowa nr 3144L Tarzymiechy - Wólka Nieliska, które zapewniają komunikację w kierunkach północnym i południowym od drogi wojewódzkiej Nr 837, umożliwiając dojazd m.in. do Szczebrzeszyna lub Izbicy.

Mapa 3. Sieć dróg na terenie Gminy Nielisz

Źródło: www.nielisz.pl

Sieć dróg uzupełniają drogi gminne. Stanowią one głównie połączenia pomiędzy drogami powiatowymi i mają znaczenie głównie lokalne. Sieć dróg gminnych cechuje się dużą gęstością, jednak ich znaczna część jest nieutwardzona. Część dróg gminnych i powiatowych wymaga modernizacji. Dbałość o wysoką jakość nawierzchni dróg wpływa zarówno na jakość życia mieszkańców i rozwój sfery gospodarczej, jak również na turystykę. W ostatnich latach ogromną popularność przeżywa turystyka rowerowa, jednak budowa wyspecjalizowanych ścieżek niesie za sobą dodatkowe koszty i nie wszędzie jest możliwa. Obszar Gminy o umiarkowanym natężeniu ruchu, oddalony od przebiegającej w pobliżu drogi krajowej, cechujący się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, może być miejscem rozwoju tej formy rekreacji, pod warunkiem, że będzie dysponował wysokiej jakości siecią dróg lokalnych, prowadzących do atrakcyjnych miejsc.

Gmina Nielisz ma dostęp do sieci kolejowej. W miejscowości Ruskie Piaski znajduje się stacja kolejowa na linii relacji Rejowiec–Bełżec.

Gmina Nielisz posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociągową, stopień zwodociągowania gminy wynosi 62,9%. Pozostali mieszkańcy korzystają ze studni kopalnych oraz ze studni głębinowych. Na terenie Gminy zlokalizowane są trzy hydrofornie, w miejscowościach Krzak, Nielisz, Gruszka Duża-Kolonia. Teren ujęcia wody leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 406. Woda dostarczana mieszkańcom cechuje się wysoką jakością i czystością.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje sieć kanalizacyjna. Ścieki zbierane są do przydomowych zbiorników, tzw. szamb i wywożone wozami asenizacyjnymi. Część mieszkańców ma wykonane przydomowe oczyszczalnie ścieków. Stanowi to poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego gminy, w tym szczególnie dla zbiornika wodnego. W celu poprawy jakości życia oraz ochrony walorów przyrodniczych konieczna jest budowa infrastruktury kanalizacyjnej w gminnych miejscowościach oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

Obszar Gminy Nielisz jest w pełni zelektryfikowany. Na terenie Gminy nie występują centralne źródła ciepła, produkcja ciepła odbywa się w indywidualnych kotłowniach zlokalizowanych w budynkach mieszkalnych, budynkach gospodarczych lub budynkach użyteczności publicznej. Na terenie gminy dostępna jest zarówno sieć telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest w wersji stacjonarnej oraz mobilnej.

Na terenie Gminy Nielisz sieć gazową posiada część mieszkańców wsi Ruskie Piaski oraz cześć mieszkańców Zarudzia. W pozostałych miejscowościach gospodarstwa wykorzystujące gaz w celach bytowych, używają gazu z butli gazowej.

Infrastruktura o charakterze społecznym jest skupiona w miejscowościach Nielisz (Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, szkoła podstawowa), Krzak (Biblioteka Publiczna Gminy Nielisz, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Dzienny Dom Senior +) oraz Staw Noakowski (Centrum Integracji Społecznej). Ponadto, w miejscowości Złojec działa druga gminna szkoła podstawowa. W Nieliszu funkcjonują także główne obiekty

sportowe: hala sportowa, kompleks boisk sportowych „ORLIK", plac zabaw przy szkole podstawowej oraz siłownia zewnętrzna. Z punktu widzenia mieszkańców do infrastruktury rekreacyjnej zaliczają się także ogólnodostępne plaża, kąpielisko oraz towarzysząca infrastruktura nad zbiornikiem wodnym. W miejscowości Krzak do dyspozycji mieszkańców oddano plac zabaw.

Istniejące powiązania infrastrukturalne i funkcjonalne sprzyjają wzmacnianiu roli Nielisza jako ośrodka centralnego gminy, pełniącego funkcje pozamieszkaniowe na rzecz wszystkich mieszkańców, a także, poprzez położenie nad zbiornikiem wodnym – ponadlokalne o charakterze turystycznym i rekreacyjnym, co sprzyja także koncentracji działalności gospodarczej o tym charakterze na jego obszarze. Jednak funkcję uzupełniającą w stosunku do Nielisza pełni miejscowość Krzak jako miejsce skupienia gminnych usług społecznych oraz miejscowość Złojec, gdzie funkcjonuje gminna placówka edukacyjna. W pozostałych miejscowościach funkcje pozamieszkaniowe i pozarolnicze powinny być rozwijane zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami i na racjonalną skalę.

Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

Środowisko naturalne Gminy Nielisz cechuje się wysokimi walorami. Położenie na pograniczu trzech mezoregionów geograficznych (Padołu Zamojskiego, Wyniosłości Giełczewskiej, Działów Grabowieckich) sprawia, iż stosunkowo niewielki obszar Gminy charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą i krajobrazową, co jest szczególnie istotne dla obszaru w znacznej mierze przekształconego rolniczo. Do najbardziej cennych krajobrazowo i przyrodniczo obszarów Gminy należą doliny rzek Łętownia i Wieprz oraz zbiornik wodny wraz z otoczeniem, w tym przyległymi lasami.

Na terenie Gminy Nielisz prawną ochroną objęte zostały następujące obszary:

- Obszar specjalnej ochrony (OSO) Natura 2000 Dolina Łętowni (PLH060040) - powierzchnia: 1135 ha, specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa), obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Obszar obejmuje dolinę rzeki Łętowni (od wsi Wierzchowina do miejscowości Staw Ujazdowski). Górny odcinek

doliny Łętowni zajmują rozległe, eksploatowane torfowiska, częściowo użytkowane ekstensywnie jako łąki kośne. Dolny odcinek ma charakter przełomu i nie jest użytkowany. Siedliska łąkowe i zaroślowe zajmują ponad połowę obszaru. Pozostała część to tereny uprawne. W Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej wymieniono występujące tu cenne siedliska: twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk. W Załączniku I Dyrektywy Ptasiej wymienione zostały gatunki występujących tu ptaków: bocian biały, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, derkacz, batalion. Z gatunków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej stwierdzono tu występowanie wielu gatunków ssaków, takich jak: bóbr, wydra, bezkręgowce: modraszek teleius, czerwończyk nieparek, modraszek nausitous, czerwończyk fioletek, rośliny: starodub łąkowy (dzięgiel łąkowy – obfite populacje na dużych powierzchniach). Jest to również miejsce występowania innych, ważnych gatunków: bezkręgowce: strzępotek soplaczek, rusałka drzewoszek, rośliny: brzoza niska, turzyca Davalla, kukułka krwista, kukułka szerokolistna, goździk okazały, kruszczyk błotny, goryczka wąskolistna, kosaciec syberyjski, groszek błotny, zerwa kulista, ciemiężyca zielona.

- Obszar specjalnej ochrony (OSO) Natura 2000 Ostoja Nieliska (PLB060020) - powierzchnia: 3135,3 ha, obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia), obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska. Obszar obejmuje należący do systemu melioracyjnego Kanału Wieprz-Krzna zbiornik retencyjny na Wieprzu (wody śródlądowe zajmują 45% terenu ostoi), o powierzchni 900 ha, wraz z przyległymi lasami, głównie sosnowymi (47% powierzchni), łąkami i pastwiskami (2% obszaru) i terenami rolniczymi (5%). Zbiornik pełni funkcję przeciwpowodziową, produkcyjną (produkcja energii elektrycznej) i rekreacyjną. Zbiornik ma duże znaczenie jako miejsce zimowania wielu gatunków ptaków ze względu na niezamarzające wody oraz dla ptaków migrujących np. stwierdzono tu koncentracje ponad 8 000 osobników łyski. Na terenie ostoi występuje 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 9 innych, cennych i zagrożonych gatunków ptaków (nie wymienionych w Dyrektywie).

- Pomniki przyrody ożywionej:
  - Staw Noakowski: 4 lipy drobnolistne,
  - Staw Ujazdowski Kolonia: 2 lipy drobnolistne,
  - Gruszka Mała Druga: 1 lipa drobnolistna,
  - Ujazdów: 1 lipa drobnolistna i 2 jesiony wyniosłe.

Mapa 4. Zasięg obszarów chronionych na terenie Gminy Nielisz

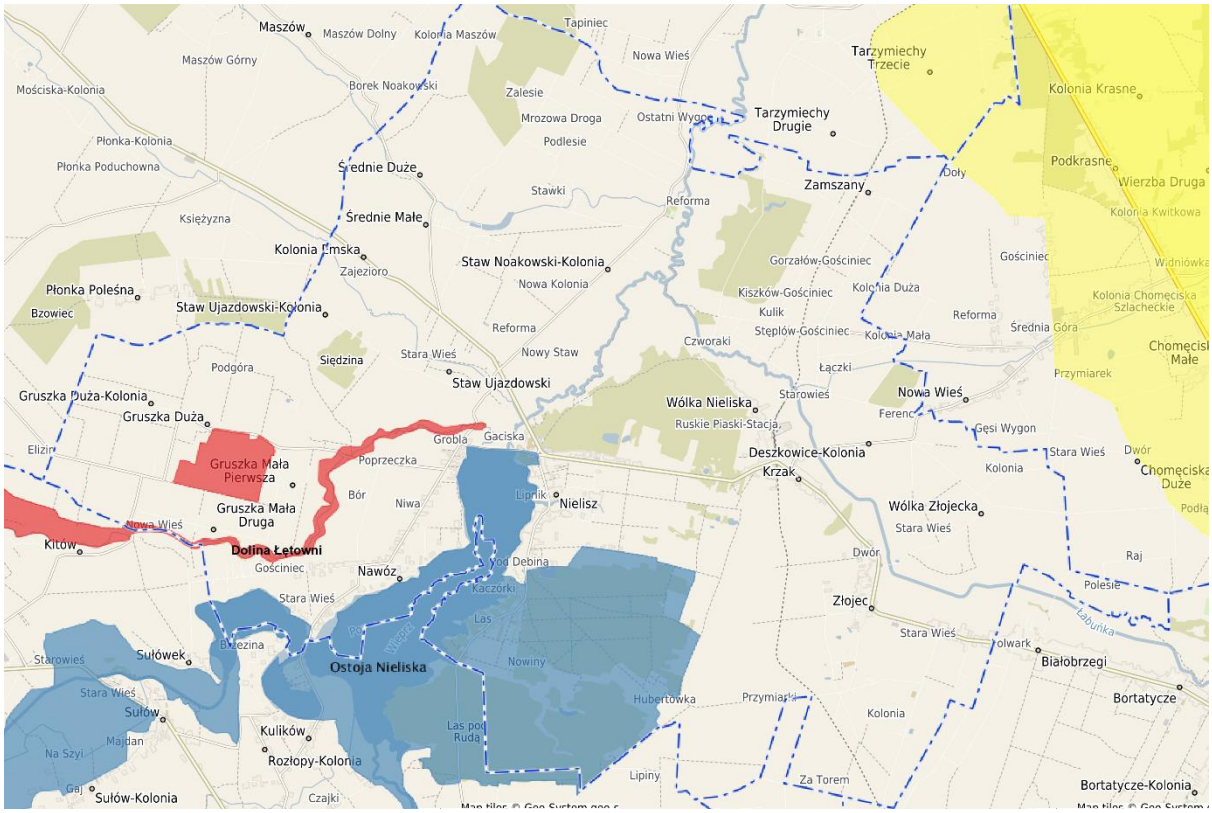

Źródło: nielisz.e-mapa.net

Objęcie wskazanych terenów ochroną w ramach programu Natura 2000 z jednej strony potwierdza fakt, iż zasoby przyrodnicze Gminy są cenne i wymagające ochrony także, z drugiej - ma bezpośredni wpływ na podejmowanie i prowadzenie przedsięwzięć infrastrukturalnych, inwestycyjnych, gospodarczych oraz działalności rolniczej. Działania te nie mogą prowadzić do pogorszenia stanu siedlisk oraz zagrażać gatunkom będącym przedmiotami ochrony. Z tego względu konieczne jest znalezienie równowagi pomiędzy spełnieniem wymogów wynikających z funkcjonowania sieci a podejmowaniem koniecznych przedsięwzięć rozwojowych. Jednocześnie, wysokie

walory przyrodniczo-krajobrazowe stanowią czynnik rozwojowy dla turystyki aktywnej, krajoznawczej, rowerowej, itp.

Zgodnie z podziałem zawartym w „Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły" w granicach Gminy Nielisz usytuowane są następujące jednolite części wód powierzchniowych (JCWP):

1. Zbiornik Nielisz PLRW2000024179:
   - typ JCWP – 0,
   - status – silnie zmieniona część wód,
   - ocena stanu - dobry,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – niezagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - brak,
   - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
     - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
   - cel środowiskowy - dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny,
   - termin osiągniecia celów środowiskowych – 2015.
2. Wieprz od Zbiornika Nielisz do Żółkiewki PLRW2000152435:
   - typ JCWP – 15,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP występuje presja hydromorfologiczna. W programie działań zaplanowano działania obejmujące opracowanie programu renaturyzacji JCWP. Działanie to ma na celu szczegółowe rozpoznanie możliwości redukcji tej presji tak, aby możliwe było osiągnięcie dobrego stanu w najbardziej efektywny sposób. Z uwagi jednak na czas niezbędny dla powyższego programu, a następnie okres niezbędny dla wdrożenia wskazanych w nim działań, dobry stan będzie mógł być osiągnięty do roku 2027,
   - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
     - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,

- obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (OCHK112 Grabowiecko-Strzelecki, PLB060020 Ostoja Nieliska, PLH060030 Izbicki Przełom Wieprza),

- cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2027.

3. Dopływ spod Wielącza-Kolonii PLRW2000624178:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
   - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
     - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
   - cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
   - termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.
4. Łętownia PLRW20006241929:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,

- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
- typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
- uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
  - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
- cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.

5. Werbka PLRW20006241949:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe

postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,

- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
  - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
- cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.

6. Dopływ spod Kolonii Zawada PLRW2000624252:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
   - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
     - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
   - cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
   - termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.
7. Dopływ spod Udrycz-Woli PLRW2000624269:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,

- typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
- uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego–przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
  - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
- cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.

8. Dopływ spod Wierzby PLRW200062428:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe

postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,

- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
  - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
- cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.

9. Rakówka PLRW2000624312:
   - typ JCWP – 6,
   - status – naturalna część wód,
   - ocena stanu - zły,
   - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
   - typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1, 4(4) - 2,
   - uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
   - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
     - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
   - cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
   - termin osiągniecia celów środowiskowych – 2021.
10. Łabuńka od Czarnego Potoku do ujścia PLRW200092429:
    - typ JCWP – 9,
    - status – naturalna część wód,
    - ocena stanu - zły,
    - ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,

- typ odstępstwa wynikający z art. 4 ust. 4 i 5 oraz ust. 7 RDW - 4(4) - 1,
- uzasadnienie odstępstwa - Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP występuje presja hydromorfologiczna. W programie działań zaplanowano działania obejmujące opracowanie programu renaturyzacji JCWP. Działanie to ma na celu szczegółowe rozpoznanie możliwości redukcji tej presji tak, aby możliwe było osiągnięcie dobrego stanu w najbardziej efektywny sposób. Z uwagi jednak na czas niezbędny dla powyższego programu, a następnie okres niezbędny dla wdrożenia wskazanych w nim działań, dobry stan będzie mógł być osiągnięty do roku 2027,
  - obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
    - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
  - cel środowiskowy - dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny,
  - termin osiągniecia celów środowiskowych – 2027.

Zgodnie z mapą zagrożenia powodziowego i mapą ryzyka powodziowego część terenu Gminy Nielisz położona w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Powodzią zagrożone są tereny usytuowane w sąsiedztwie rzeki Wieprz, Por i zbiornika ,,Nielisz".

Zgodnie z podziałem na jednolite części wód podziemnych (JCWPd) teren Gminy Nielisz położony jest w obrębie jednostki Nr 90 (Europejski kod JCWPd – PLGW200090). Strefa aktywnej wymiany wód w obrębie kredy górnej sięga 100-150 m p.p.t. Użytkowe poziomy wodonośne związane są z tą strefą. Wody o mineralizacji >1 g/dm^3 występują w utworach kredy dolnej, jury oraz niektórych ogniw paleozoiku. Strop kredy dolnej występuje na głębokości 450-1100 m. JCWPd Nr 90 charakteryzuje się nadwyżką zasobów wód podziemnych w odniesieniu do wielkości poboru, wynoszącego około 12% wielkości zasobów. Na obszarze JCWPd nie występują zanieczyszczenia wód podziemnych. Wody dobrej jakości, wymagają na ogół prostego uzdatniania.

Zgodnie z informacjami zawartymi w „Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły" JCWPd Nr 90:

- stan chemiczny – dobry,
- stan ilościowy – dobry,
- stan ogólny – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – niezagrożona,
- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
  - obszary wyznaczone na mocy art. 7 do poboru wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,
  - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (arki narodowe: Roztoczański Park Narodowy. Rezerwaty: Wodny Dół, Głęboka Dolina, Broczówka, Gliniska, Wygon Grabowiecki, Rogów, Popówka, Hubale, Wieprzec, Chmiel, Debry, Księżostany, Las Królewski, Łabunie, Olszanka, Skrzypny Ostrów, Święty Roch, Wierzchowiska. Sieć Natura 2000 - specjalne obszary ochrony siedlisk: PLH060009 Jeziora Uściwierskie, PLH060005 Dolina Środkowego Wieprza, PLH060001 Chmiel, PLH060012 Olszanka, PLH060026 Wodny Dół, PLH060006 Gliniska, PLH060027 Wygon Grabowiecki, PLH060010 Kąty, PLH060017 Roztocze Środkowe, PLH060003 Debry, PLH060022 Święty Roch, PLH060028 Zarośle, PLH060040 Dolina Łętowni, PLH060030 Izbicki Przełom Wieprza, PLH060091 Kornelówka, PLH060080 Łabunie, PLH060085 Bródek, PLH060058 Dolina Wolicy, PLH060060 Horodysko, PLH060062 Rogów, PLH060064 Nowosiółki (Julianów), PLH060059 Drewniki, PLH060044 Niedzieliska, PLH060033 Dobromyśl, PLH060071 Guzówka, PLH060061 Las Orłowski, PLH060081 Łopiennik, PLH060092 Niedzielski Las, PLH060090 Siennica Różana, PLH060094 Uroczyska Lasów Adamowskich, PLH060065 Pawłów, PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej, PLH060087 Doliny Łabuńki i Topornicy, PLH060008 Hubale. Sieć Natura 2000 - obszary specjalnej ochrony ptaków: PLB060019 Polesie, PLB060020 Ostoja Nieliska, PLB060013 Dolina Górnej Łabuńki, PLB060012 Roztocze, PLB060016 Staw Boćków, PLB060008 Puszcza Solska),

- typ odstępstwa – 4(7), uzasadnienie: Eksploatacja podziemna węgla kamiennego ze złoża "Ostrów", Inwestycja polegająca na eksploatacji węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym, w obrębie udokumentowanych złóż węgla K-9, K-6-7, K-8 i K-4-5,
- termin osiągniecia celów środowiskowych – 2015 r.,
- cel środowiskowy – dobry stan chemiczny i dobry stan ilościowy.

Teren Gminy Nielisz położony jest w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) oraz w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 406 Niecka Lubelska. GZWP Nr 406 i Nr 407 to zbiorniki pozbawione izolacji od zanieczyszczeń z powierzchni terenu, wykazujące objawy antropogenicznego przekształcenia chemizmu wód podziemnych, stanowiący podstawowe źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę miejscowej ludności, wykazujące znaczny stopień zagospodarowania zasobów wód podziemnych. GZWP wymagają szczególnej ochrony przed zanieczyszczeniem wód podziemnych.

Na terenie Gminy Nielisz znajdują się unikatowe zasoby dziedzictwa kulturowego. Do wojewódzkiego rejestru zabytków wpisanych jest pięć zabytkowych obiektów:

1. Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Wojciecha w Nieliszu,
2. Cmentarz wojenny z I wojny światowej w Nieliszu,
3. Zespół pałacowo-parkowy: pałac z wieżą i basztą, park, staw w Ruskich Piaskach,
4. Dwór i park w Stawie Noakowskim,
5. Zespół dworski: dwór, budynek gospodarczy (obiekt mieszkalny) w Ujazdowie.

Ponadto, do gminnej ewidencji zabytków wpisano 53 obiekty, dobra kultury i obszary zabytkowe, takie jak cmentarze w Nieliszu (parafialny), Złojcu (przy dawnej cerkwi), Wólce Złojeckiej (wojenny) i Nawozie (wojenny), obiekty gospodarcze (gorzelnia w Ruskich Piaskach), pozostałości zabudowań dworskich (Gruszka Duża, Wólka Złojecka), pomniki (m.in. Nielisz, Wólka Nieliska, Staw Noakowski), krzyże przydrożne, figury, kapliczki (m.in. Nielisz, Nawóz, Krzak, Staw Noakowski, Ujazdów). Warto

zauważyć, że obiekty zabytkowe położone na terenie gminy są zabytkami podobnego typu pod względem tematycznym lub funkcjonalnym, stąd też warto zastanowić się nad ich wspólną promocją jako całościowego produktu turystycznego, co bezpośrednio przyczyniłoby się do pełniejszego ich wykorzystania na rzecz rozwoju branży turystycznej i okołoturystycznej. Atutem jest dostępność komunikacyjna i niedaleka odległość od siebie zabytków.

Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gminy

Przyjęta w Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 polityka przestrzenna w pełni odzwierciedla zapisy aktualnego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy w zakresie celów polityki rozwoju, oraz kierunków rozwoju. Zarówno podział na obszary, ich specyficzne nazwy, jak też ich funkcjonalność wynikają bezpośrednio z kierunków polityki przestrzennej opisanych w studium i są z nimi zgodne.

Polityka przestrzenna Gminy Nielisz, opisana w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, opiera się na podziale Gminy na trzy strefy, które dzielą się na obszary o odmiennych funkcjach:

- A. Strefa Wschodnia - Obejmuje obszary w granicach sołectw: Zarudzie, Złojec, Wólka Złojecka, Krzak, Wólka Nieliska, Kol. Deszkowice oraz część sołectwa Ruskie Piaski i Kolonia Zamszany. Dzieli się na dwa obszary:
  - A - I - aktywności gospodarczej,
  - A - II - produkcji rolniczej.
- B. Strefa Środkowa - Obejmuje obszary w granicach sołectw: Nielisz, Nawóz, części wsi - grunty Staw Ujazdowski, Staw Noakowski, Kolonia Staw Noakowski, Ujazdów (obszary do zabudowy przy drodze Grobla - Ujazdów nr 48 181 do rzeki) oraz części wsi Ruskie Piaski i Kolonia Zamszany (tereny łąk, lasów, założenia dworskie i pola bezpośrednio do nich przyległe). Dzieli się na obszary:
  - B - I - zbiornika wodnego „Nielisz" i jego otoczenia,
  - B - II - ekologiczny.

- C. Strefa Zachodnia - Obejmuje wsie Kolonia Emska, Gruszka Duża, Gruszka Duża Kolonia, Gruszka Mała I, Gruszka Mała II, Średnie Duże, Średnie Małe, Kolonia Staw Ujazdowski oraz wsie Staw Noakowski, Kolonia Staw Ujazdowski, Staw Ujazdowski, Ujazdów bez terenów położonych w strefie środkowej. Stanowi ona jeden obszar funkcjonalny - produkcja rolna wraz z jej obsługą.

Kluczowe dla rozwoju Gminy funkcje przypisano obszarom A – I oraz B – I, których funkcjonalność i rola pełniona w obrębie gminy wychodzi znacznie ponad podstawową obsługę ludności i mieszkalnictwa oraz produkcję rolną i jej obsługę. Oba obszary są miejscem kumulacji procesów gospodarczych i społecznych oraz świadczenia usług komercyjnych i publicznych.

Obszar A -I - aktywności gospodarczej. Główne funkcje obszaru:

- przedsiębiorczość w różnych działach gospodarki rozwijająca się w małych i średnich wielkościach zakładów,
- obsługa ludności i mieszkalnictwa,
- produkcja rolna i jej obsługa.

W obszarze tym wyróżniono tereny:

- A - I - 1 - wieś Zamszany, Złojec w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej Nr 837 Zamość - Żółkiewka - zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi, komercyjnymi, rzemiosłem wytwórczym i przetwórczym, produkcją rolniczą, obsługą ludności i rolnictwa, ruchu drogowego itp.
- A - I - 2 - wieś Krzak i Wólka Nieliska w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych (kolejowego i drogowych) - usług i przedsiębiorczości gospodarczej, obsługi ruchu kolejowego i drogowego z zabudową wiejską przekształcającą się w zabudowę mieszkaniową o niskiej intensywności. Konieczność wykorzystania istniejących zasobów terenowych i kubaturowych dla rozwoju przedsiębiorczości, rozbudowy i modernizacji stacji kolejowej dla ruchu pasażerskiego i towarowego.
- A - I - 3 - wieś Ruskie Piaski - tereny złóż i eksploatacji surowców mineralnych - możliwość realizacji małych zakładów produkcji materiałów budowlanych. Po

wyeksploatowaniu zasobów rekultywacja. Zagospodarowanie terenów w oparciu o plany realizacyjne.

Obszar B – I – zbiornika wodnego „Nielisz" i jego otoczenia. Główne funkcje obszaru:

- administracyjno- usługowa,
- wypoczynku i turystyki oraz ich obsługi,
- produkcji rolnej i jej obsługi,
- przedsiębiorczość gospodarcza w nieuciążliwych formach,
- mieszkalnictwo,
- obsługa ruchu drogowego.

Obszar B - I jest to obszar intensywnego rozwoju funkcji turystyki i funkcji związanych z jej obsługą. Obszar przekształceń terenów i zabudowy. Wydziela się w nim tereny:

- B - I - 1 - zbiornik wodny „Nielisz" wraz z wybrzeżem powyżej maksymalnego poziomu wody. Zbiornik dużej retencji z dopuszczeniem funkcji rekreacyjnej i gospodarki rybackiej ekstensywnej. Realizacja kąpielisk wraz z urządzeniami i plażami, zatopione baseny, pomosty dla sprzętu pływającego i wędkarzy. Na wybrzeżu ciąg pieszy i pieszo-jezdny dla pojazdów dostawczych i uprzywilejowanych. Zakaz zabudowy wybrzeża.
- B - I - 2 - ośrodek gminny - Nielisz - realizacja scentralizowanego ośrodka gminnego z administracją i głównymi usługami publicznymi i komercyjnymi (urząd gminy, policja, banki, instytucje ubezpieczeniowe, łączność, szkoły, usługi zdrowia, handel, usługi dla rolnictwa, obsługa ruchu turystycznego - informacja itp.) lokalizacja - skrzyżowanie dróg Nr 837, Nr 3203L i Nr 3205L. Zachowanie istniejących obiektów w dobrym stanie technicznym.
- B - I - 3 - zabudowa wiejska z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem produkcyjnym o nieszkodliwym dla środowiska profilem, obsługa turystyki i wypoczynku - agroturyzm, domki letniskowe, ekoturyzm związany ze zbiornikiem wodnym U w - tereny usług turystyki i sportów wodnych (stanice, schroniska, wypożyczalnia sprzętu, wodne pogotowie ratunkowe itp.) - grunty bezpośrednio przylegające do zbiornika Nielisz; Gospodarstwa średnioobszarowe i małe rodzinne. Obsługa rolnictwa. Konieczność

rewaloryzacji obiektów zabytkowych głównie użyteczności publicznej i odpowiedniego ich zagospodarowania (Urząd Gminy itp.) wieś Nielisz wzdłuż drogi Nr 3205L oraz przylegające do zbiornika.

- B - I – 4 - obsługi wypoczynku i turystyki, budownictwa letniskowego. Zachowanie istniejącej zabudowy wiejskiej, likwidacja substandardowej zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, agro- i ekoturyzm. Realizacja obiektów ogólnodostępnych - pensjonaty, campingi, pola namiotowe, parkingi, handel, gastronomia, wypożyczalnie sprzętu, plaże wraz z wyposażeniem itp. Główna koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych. Południowa część wsi Nielisz od zbiornika do terenów lasów państwowych.
- B - I - 5 - zabudowy wiejskiej oraz mieszkalnictwa letniskowego indywidualnego, możliwość rozwoju agroturyzmu. Zabudowa wsi Nawóz przy drodze Nr 3204L i drogach gminnych oraz grunty przylegające.
- B - I - 5A - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, itp.), gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.), parkingi.
- B - I - 6 - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, campingi itp.), gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.) parkingi, tereny wypoczynkowe - plaże itp. Zachowanie istniejącej zabudowy wiejskiej - możliwość przekształcenia w letniskową - agroturyzm (likwidacja substandardowej zabudowy gospodarczej). Koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych i obsługi sportów wodnych.
- B - I - 7- rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym- możliwość lokalizowania usług o znaczeniu elementarnym publicznych i komercyjnych, rzemiosła usługowego dla obsługi ludności i rolnictwa, agroturyzm, gospodarstw- specjalistycznych – produkcja rolna surowcowa lub przetwarzana w rodzinnych gospodarstwach.

- B - I - 8 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej - zakaz wprowadzania nowej zabudowy nie związanej z rolnictwem. Gospodarstwa specjalistyczne - tereny pól.
- B - I - 9 - ekologiczna - lasy, grunty leśne i łąki - zagospodarowanie lasów zgodnie z planami służb leśnych - możliwość penetracji turystycznej w granicach określonych przez służby leśne. Dolesienia i poprawa struktury gatunkowej. Na terenach łąk - zabudowa wyłącznie związana z gospodarką wodną.

Wyznaczone w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nielisz obszary A - I i B - I, uznane za obszary o kluczowych funkcjach wchodzą w skład następujących elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej:

Tabela 19. Obszary A - I i B - I jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, wraz z podziałem na poszczególne tereny i ich podstawowymi funkcjami

Nazwa elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej	Komponenty przestrzeni konstytuujące dany element struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ich charakterystyka	Ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej w Gminie w odniesieniu do określonego elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej
Obszary o funkcji gospodarczej i turystycznej	A - I - 1 - wieś Zamszany, Złojec w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej Nr 837 Zamość - Żółkiewka - zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi, komercyjnymi, rzemiosłem wytwórczym i przetwórczym, produkcją rolniczą, obsługą ludności i rolnictwa, ruchu drogowego itp. A - I - 2 - wieś Krzak i Wólka Nieliska w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych (kolejowego i drogowych) - usług i przedsiębiorczości gospodarczej, obsługi ruchu kolejowego i drogowego. A - I - 3 - wieś Ruskie Piaski - tereny złóż i eksploatacji surowców mineralnych - możliwość realizacji małych zakładów produkcji materiałów budowlanych.	Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego: • Turystyka i wypoczynek oraz ich obsługa winny być jedną z głównych funkcji gminy, w szczególności w strefie B - środkowej na obszarze I powinna pełnić funkcję wiodącą, • Zakłada się realizację między innymi następujących działań służących wzmocnieniu funkcji turystycznej gminy, w tym obszaru B – I, • zagospodarowanie terenów wokół zbiornika, głównie przez realizację ogólnodostępnych terenów i obiektów wypoczynku, sportu i ich obsługi, • wyznaczenie szlaków turystycznych pieszych i rowerowych ew. motorowych, • wspieranie przedsiębiorczości

	B - I - 1 - zbiornik wodny „Nielisz" wraz z wybrzeżem powyżej maksymalnego poziomu wody. Zbiornik dużej retencji z dopuszczeniem funkcji rekreacyjnej i gospodarki rybackiej ekstensywnej. Realizacja kąpielisk. B - I - 2 - ośrodek gminny - Nielisz - realizacja scentralizowanego ośrodka gminnego z administracją i głównymi usługami publicznymi i komercyjnymi (urząd gminy, policja, banki, instytucje ubezpieczeniowe, łączność, szkoły, usługi zdrowia, handel, usługi dla rolnictwa, obsługa ruchu turystycznego - informacja itp.). B - I - 3 - zabudowa wiejska z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem produkcyjnym o nieszkodliwym dla środowiska profilem, obsługa turystyki i wypoczynku - agroturyzm, domki letniskowe, ekoturyzm związany ze zbiornikiem wodnym. B - I – 4 - obsługi wypoczynku i turystyki, budownictwa letniskowego. Realizacja obiektów ogólnodostępnych - pensjonaty, campingi, pola namiotowe, parkingi, handel, gastronomia, wypożyczalnie sprzętu, plaże wraz z wyposażeniem itp. Główna koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych. B - I - 5A - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, itp.), gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.), parkingi. B - I - 6 - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, campingi	w sferze infrastruktury turystycznej poprzez działania ułatwiające potencjalnym inwestorom rozpoczęcie i kontynuowanie działalności gospodarczej (ułatwienia w wykupie terenów, obiektów, otrzymania pozwoleń na budowę i działalność, ulgi podatkowe itp.), • działania estetyzujące - systematyczne podnoszenie poziomu sanitarnego i estetycznego wsi, dbałość o estetykę zabudowy, wyposażenie w infrastrukturę komunalną, elementy małej architektury itp., • przygotowanie wsi położonych w pobliżu akwenu do przyjęcia funkcji turystycznych w formach agro- i ekoturystyki, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.6. Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz, • Kierunki i zasady rozwoju rolnictwa i jego otoczenia, • Głównym celem rozwoju gminy jest przebudowa rolnictwa, w oparciu o wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej, • Zakłada się podjęcie między innymi następujących działań: • poprawę struktury obszarowej gospodarstw, • stworzenie warunków rozwoju lokalnego rynku pracy, • organizację obsługi produkcji rolnej - zbytu produktów rolnych, bazy przetwórczej przez wspólne działanie z sąsiednimi gminami, • podniesienie rentowności gospodarstw, • ochronę gleb wysokiej jakości (I-IV

	itp.), gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.) parkingi, tereny wypoczynkowe - plaże itp. Koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych i obsługi sportów wodnych.	kl.) poprzez prowadzenie gospodarki zgodnie z warunkami przyrodniczymi, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.7. Kierunki i zasady rolnictwa i jego otoczenia, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz. Kierunki i zasady rozwoju przedsiębiorczości i wytwórczości: Główne kierunki osiągania celów ekonomicznych to: • tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych kontaktów gospodarczych (wspieranie rozwoju inicjatyw lokalnych i regionalnych, przedsiębiorczości, nawiązywanie kontaktów gospodarczych z gminami o podobnym rozwoju gospodarczym w celu podpisania umów partnerskich), • wspieranie rozwoju współpracy transgranicznej w ramach struktur instytucjonalnych (Euroregion „Bug", związki gmin), • wspieranie rozwoju nowoczesnej infrastruktury obsługującej gospodarkę rynkową (instytucje finansowe, kredytowe, ubezpieczeniowe, handlowe, marketingowe, promocja- głównie w ośrodku gminnym Nielisz), • opracowanie strategii promocji całego obszaru gminy, jego atrakcyjności inwestycyjnej, turystycznej, przyrodniczej, • tworzenie grup producenckich i stowarzyszeń gospodarczych.
Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej	B - I - 2 - ośrodek gminny - Nielisz - realizacja scentralizowanego ośrodka gminnego z administracją i głównymi usługami publicznymi. Miejsce lokalizacji Urzędu Gminy, szkoły	Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej: • wykorzystanie w działaniach władz lokalnych wszystkich możliwości rozwoju usług społecznych, obsługi ruchu turystycznego oraz usług

	podstawowej, ośrodka kultury. A - I - 2 - wieś Krzak i Wólka Nieliska w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych (kolejowego i drogowych) – w obszarze zlokalizowane są Biblioteka Publiczna Gminy Nielisz, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Dzienny Dom Senior +). A - I - 1 - wieś Zamszany, Złojec w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej Nr 837 Zamość - Żółkiewka -w obszarze zlokalizowana jest druga gminna szkoła podstawowa. Na terenie Gminy Nielisz funkcje społeczne pełnią też obszary turystyczne: B - I - 3 - zabudowa wiejska z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem produkcyjnym o nieszkodliwym dla środowiska profilem, obsługa turystyki i wypoczynku - agroturyzm, domki letniskowe, ekoturyzm związany ze zbiornikiem wodnym. B - I – 4 - obsługi wypoczynku i turystyki, budownictwa letniskowego. Realizacja obiektów ogólnodostępnych - pensjonaty, campingi, pola namiotowe, parkingi, handel, gastronomia, wypożyczalnie sprzętu, plaże wraz z wyposażeniem itp. Główna koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych. B - I - 5 - zabudowy wiejskiej oraz mieszkalnictwa letniskowego indywidualnego, możliwość rozwoju agroturyzmu. Zabudowa wsi Nawóz przy drodze Nr 3204L i drogach gminnych oraz grunty przylegające. B - I - 5A - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, itp.),	komercyjnych na obszarze całej gminy, ze szczególnymi preferencjami dla ośrodka gminnego Nielisz oraz obszarów położonych na obrzeżach zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz), • podniesienie standardów obsługi podstawowej ludności w usługi zaspokajające potrzeby, szczególnie w zakresie szkolnictwa, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, handlu i gastronomii, rozrywki, sportu i turystyki - wskazany szybki rozwój usług tych usług w ośrodku gminnym Nielisz oraz na terenach położonych wokół zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz), • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.5. Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nielisz dla poszczególnych typów infrastruktury społecznej oraz usług.

	gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.), parkingi. B - I - 6 - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach (hotele, pensjonaty, campingi itp.), gastronomia, lokale rozrywkowe, handel, obiekty i tereny sportowe (boiska, korty, tereny zabaw i gier itp.) parkingi, tereny wypoczynkowe - plaże itp. Koncentracja usług ogólnodostępnych rekreacyjnych i obsługi sportów wodnych.	
Tereny zabudowane	A - I - 1 - wieś Zamszany, Złojec w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej Nr 837 Zamość - Żółkiewka - zabudowy wiejskiej. A - I - 2 - wieś Krzak i Wólka Nieliska z zabudową wiejską przekształcającą się w zabudowę mieszkaniową o niskiej intensywności. B - I - 3 - zabudowa wiejska z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem produkcyjnym o nieszkodliwym dla środowiska profilem, obsługa turystyki i wypoczynku. B - I – 4 - obsługi wypoczynku i turystyki, budownictwa letniskowego. B - I - 5 - zabudowy wiejskiej oraz mieszkalnictwa letniskowego indywidualnego. B - I - 5A - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych formach. B - I - 6 - obsługi wypoczynku i turystyki ogólnodostępnej, mieszkalnictwo zbiorowe w różnych	Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych • zachowania istniejących zasobów mieszkaniowych zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej z możliwością uzupełnień i modernizacji szczególnie w zakresie podnoszenia standardów wyposażenia, • skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie i kontynuację istniejących układów przestrzennych; wszelkie budownictwo mieszkaniowe powstawać powinno w terenach skupionej zabudowy, enklawach lub bliskim sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych w odległości do nich określonej stosownymi przepisami, • wyznaczenia terenów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokojenia społecznych potrzeb mieszkaniowych, • ustalania miejscowych warunków kształtowania sposobu i form zabudowy w nawiązaniu do tradycji regionu poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub odpowiednio opracowane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, • lokalizowania usług publicznych w pierwszej kolejności na

	formach. B - I - 7- rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym.	działkach usytuowanych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy i będących własnością Gminy, • lokalizowania usług komercyjnych w pierwszej kolejności na działkach położonych w terenach istniejącej zabudowy, • zachowania dotychczasowego sposobu użytkowania terenów wyłączonych spod inwestowania dla realizacji zadań ponadlokalnych i lokalnych. • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.9. Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.
Obszary o przeważającej funkcji rolniczej.	B - I - 7- rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, produkcja rolna surowcowa lub przetwarzana w rodzinnych gospodarstwach. B - I - 8 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Do głównych funkcji tych obszarów należy produkcja żywności i działalność rolnicza.	Kierunki i zasady rozwoju rolnictwa i jego otoczenia: • Głównym celem rozwoju gminy jest przebudowa rolnictwa, w oparciu o wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej, • Zakłada się podjęcie między innymi następujących działań: • poprawę struktury obszarowej gospodarstw, • stworzenie warunków rozwoju lokalnego rynku pracy, • organizację obsługi produkcji rolnej - zbytu produktów rolnych, bazy przetwórczej przez wspólne działanie z sąsiednimi gminami, • podniesienie rentowności gospodarstw, • ochronę gleb wysokiej jakości (I-IV kl.) poprzez prowadzenie gospodarki zgodnie z warunkami przyrodniczymi, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.7. Kierunki i zasady rolnictwa i jego otoczenia, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.
Obszary lokalizacji obiektów	Miejsca lokalizacji obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną	W stosunku do obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisane do rejestru

i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisane do rejestru zabytków	konserwatorską; wpisanych do rejestru zabytków, które zawierają się w obszarach A - I i B – I.	zabytków ustala się m.in.: • zachowanie zabytków w ich obecnej formie przestrzennej wraz z ich najbliższym otoczeniem, • utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych funkcji obiektów, • przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektom, które uległy zniszczeniu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego, • eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających obiekt czy zespół. Dla obiektów i terenów znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej ustala się między innymi: • zachowanie w miarę możliwości w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca, • utrzymanie w miarę możliwości pierwotnej funkcji obiektu, • użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku, • poprawa standardu funkcjonalnego i technicznego obiektów, • eksponowanie obiektów w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających. Zakłada się kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez m.in: • kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, • utrzymanie skali i struktury podstawowych jednostek osadniczych, • kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do architektury i budownictwa regionu według ustaleń planów miejscowych, • otaczanie wysoką zielenią obiektów dysharmonijnych.
Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych	B - I - 1 - zbiornik wodny „Nielisz” wraz z wybrzeżem powyżej maksymalnego poziomu wody. Zbiornik dużej retencji z dopuszczeniem funkcji rekreacyjnej i gospodarki rybackiej ekstensywnej.	Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego: • podjęcie działań w kierunku ochrony ekologicznej terenów decydujących o potencjale biologicznym obszaru oraz o ciągłości ekologicznej ponadlokalnych powiązań

	B - I - 9 - ekologiczna - lasy, grunty leśne i łąki.	przyrodniczych, tworzących przyrodniczy system gminy Nielisz (określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego). W ramach działań ochronnych wprowadza się konieczność m.in.: • preferowania różnorodności systemów ekologicznych lasów, zgodnych z naturalnymi siedliskami, • ochrony ciągu ekologicznego rzeki Wieprz przez wykluczenie w jego obrębie zabudowy, za wyjątkiem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, zbiorników wodnych i niekubaturowych obiektów rekreacyjnych, • utrzymania przeważającego sposobu użytkowania dolin rzecznych z kształtowaniem zabudowy biologicznej cieków i wprowadzeniem niezbędnej zabudowy technicznej koryta rzeki, z zakazem zabudowy kubaturowej, ochrony źródeł, • ochrony obiektów najcenniejszych przyrodniczo – pomników przyrody z zakazem zagospodarowania i użytkowania terenów otaczających w sposób degradujący wartości obiektów, • priorytetowego traktowania rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (kanalizacji, oczyszczalni ścieków, gazyfikacji, systemowego rozwiązania gospodarki odpadami), • ochrony brzegów zbiornika „Nielisz" narażonych na falowanie, przez zabudowę biologiczną chroniącą przed nadmiernym niszczeniem, • ochrony gleb najwyższych klas bonitacyjnych (od I do III) przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego

Inne obszary

Pozostała część Gminy została ujęta w strefach A – II, B – II oraz C.

Obszar A – II - produkcji rolniczej. Główne funkcje obszaru:

- produkcja rolna w formie surowcowej oraz obsługa rolnictwa,
- elementarna obsługa ludności.

W obszarze tym wyróżnia się tereny :

- A - II - 1- zabudowy wiejskiej zwartej lub skupionej z elementarnymi usługami publicznymi i komercyjnymi, nieuciążliwym rzemiosłem i obsługa rolnictwa- gospodarstwa specjalistyczne- produkcja rolna surowcowa i przetworzona w gospodarstwach rodzinnych - wsie Złojec, Zamszany.
- A - II - 2 - rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską kolonijną, elementarne usługi komercyjne i ew. publiczne, podstawowa obsługa rolnictwa, rzemiosło produkcyjne nieuciążliwe, gospodarstwa specjalistyczne- produkcja rolna surowcowa lub przetworzona w gospodarstwach rodzinnych - Kolonia Zamszany, część Ruskich Piask, część Wólki Złojeckiej.
- A - II – 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej- zakaz wprowadzania nowej zabudowy poza konieczną związaną z produkcją rolniczą- tereny pól w/w sołectwach.
- A - II - 4 - łąki i pastwiska - zabudowa ograniczona do infrastruktury technicznej związanej z gospodarką wodną i ew. naturalną hodowlą - wypas bydła oraz hodowlą ryb.
- A - II - 5 - lasy, tereny leśne i zadrzewione - utrzymanie istniejącego drzewostanu, możliwość dolesień i poprawy struktury gatunkowej, konieczność opracowania dla lasów prywatnych uproszczonych planów urządzeń lasów.

Obszar B – II – ekologiczny. Obszar o bardzo niskim zainwestowaniu, obejmujący dolinę rzeki Wieprz i częściowo Łabuńki, lasy oraz pola do nich przylegające - korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym w projektowanej sieci ECONET – Polska. W obszarze tym wydzielono tereny:

- B - II - 1 - pól, łąk i pastwisk, rzeki Wieprza i jej dopływów, rowy melioracyjne - użytkowanie nie zagrażające równowadze ekologicznej, reaktywowanie rowów i urządzeń gospodarki wodnej, zachowanie naturalnych zadrzewień i zalesień. Możliwość wykorzystania dla turystyki kwalifikowanej rzek - wędkarstwo, kajakarstwo. Konieczność opracowania programu zagospodarowania doliny rzeki Wieprz i jej dopływów z uwzględnieniem wprowadzenia nowych form wykorzystania (hodowla ryb - odtworzenie i budowa stawów, uprawa wikliny, trzciny, sitowia, wierzby dla celów przemysłowych i gospodarczych).
- B - II - 2 - lasów i gruntów leśnych - gospodarka zgodna z wytycznymi nadleśnictwa, dla lasów prywatnych konieczność opracowania uproszczonych planów urządzeń lasów. Zalesienie enklaw i gruntów o niskich klasach bonitacyjnych. Możliwość rozwoju turystyki kwalifikowanej - piesza, rowerowa, jazda konna, kuligi - po wyznaczonych szlakach, możliwość zagospodarowania rowów związanych z jej obsługą, np. pola biwakowe.
- B - II - 3 - zabytkowych zespołów pałacowych - wszelkie działania inwestycyjne muszą otrzymać akceptację służb ochrony zabytków:
  - zespół Ruskie Piaski i tereny przyległe - utrzymanie dotychczasowej funkcji - usług zdrowia i opieki społecznej, rozbudowa i modernizacja zgodnie z potrzebami zakładu. Konieczność prawidłowego uporządkowania parku i przylegających do niego stawów. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w gorzelni oraz zastosowanie nowoczesnych urządzeń odpylających, odpowiednia rewaloryzacja obiektów i ich zagospodarowanie;
  - zespół Ujazdów i tereny przyległe - teren prywatny rewaloryzacja i użytkowanie obiektu oraz parku i terenów przyległych zgodnie z zaleceniami służb ochrony zabytków, możliwość wykorzystania dla celów turystyki i wypoczynku.
- B - II - 4 - gminne wysypisko nieczystości - lokalizacja tymczasowa - możliwość przekształcenia na punkt segregacji odpadów. Konieczność rozwiązań w systemie powiatowym.
- B - II - 5 - zagospodarowanie według potrzeb gminy - lokalizacja składowiska odpadów (II wersja), urządzeń sportowo - turystycznych, zalesienia.

C - Strefa zachodnia - obejmuje wsie Kol. Emska, Gruszka Duża, Gruszka Duża Kolonia, Gruszka Mała I, Gruszka Mała II, Średnie Duże, Średnie Małe, Kolonia Staw Ujazdowski oraz wsie Staw Noakowski, Kolonia Staw Ujazdowski, Staw Ujazdowski, Ujazdów bez terenów położonych w strefie środkowej. Stanowi ona jeden obszar funkcjonalny - produkcja rolna wraz z jej obsługą.

Funkcje uzupełniające to:

- obsługa ludności i turystów,
- przedsiębiorczość gospodarcza związana głównie z rolnictwem i jego otoczeniem,
- mieszkalnictwo,
- obsługa ruchu drogowego, gospodarka leśna.

W obszarze tym wyodrębniono tereny:

- C - I - 1 - zabudowy wiejskiej z usługami dla ludności i rolnictwa, obiektami związanymi z przedsiębiorczością gospodarczą na teren rolnictwa i jego otoczenie oraz obsługi ludności, turystów, agroturystyka, gospodarstwa specjalistyczne itp.
- C - I - 2 - rolno-osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, elementarne usługi publiczne i komercyjne; gospodarstwa specjalistyczne produkcja rolna surowcowa lub przetworzona w gospodarstwach rodzinnych lub małych zakładach typu rzemieślniczego itp.
- C - 1 - 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej - zakaz wprowadzania nowej zabudowy nie związanej z bezpośrednią produkcją rolną. Możliwość wykorzystania udokumentowanych złóż surowców mineralnych dla potrzeb lokalnych pod warunkiem prawidłowej rekultywacji terenu.
- C - 1 - 4 - ekologiczny - doliny dopływów rzeki Wieprz, stawy, łąki i pastwiska, zadrzewienia i zakrzaczenia, tereny leśne. Zabudowa ograniczona do podstawowej infrastruktury technicznej związanej z gospodarką wodną ew. rybacką: W dolinie rzeki Łątownia - zagospodarowanie źródła z kaplicą św. Jana - ciąg pieszy, miejsce zatrzymania się pielgrzymów.

Tabela 20. Pozostałe obszary jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, wraz z podziałem na poszczególne tereny i ich podstawowymi funkcjami

Nazwa elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej	Komponenty przestrzeni konstytuujące dany element struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ich charakterystyka	Ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej w Gminie w odniesieniu do określonego elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej
Obszary o funkcji gospodarczej i turystycznej	A - II - 1- zabudowy wiejskiej zwartej lub skupionej z elementarnymi usługami publicznymi i komercyjnymi, nieuciążliwym rzemiosłem i obsługa rolnictwa- gospodarstwa specjalistyczne- produkcja rolna surowcowa i przetworzona w gospodarstwach rodzinnych - wsie Złojec, Zamszany. A - II - 2 - rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską kolonijną, elementarne usługi komercyjne i ew. publiczne, podstawowa obsługa rolnictwa, rzemiosło produkcyjne nieuciążliwe, gospodarstwa specjalistyczne- produkcja rolna surowcowa lub przetworzona w gospodarstwach rodzinnych - Kolonia Zamszany, część Ruskich Piask, część Wólki Złojeckiej. C - I - 1 - zabudowy wiejskiej z usługami dla ludności i rolnictwa, obiektami związanymi z przedsiębiorczością gospodarczą na teren rolnictwa i jego otoczenie oraz obsługi ludności, turystów, agroturystyka, gospodarstwa specjalistyczne itp. C - I - 2 - rolno-osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, elementarne usługi publiczne i komercyjne; gospodarstwa specjalistyczne produkcja rolna surowcowa lub przetworzona w gospodarstwach rodzinnych lub małych zakładach typu rzemieślniczego itp.	Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego: • Turystyka i wypoczynek oraz ich obsługa winny być jedną z głównych funkcji gminy, w szczególności w strefie B - środkowej na obszarze I powinna pełnić funkcję wiodącą, • Zakłada się realizację między innymi następujących działań służących wzmocnieniu funkcji turystycznej gminy, w tym obszaru B – I: • zagospodarowanie terenów wokół zbiornika, głównie przez realizację ogólnodostępnych terenów i obiektów wypoczynku, sportu i ich obsługi • wyznaczenie szlaków turystycznych pieszych i rowerowych ew. motorowych, • wspieranie przedsiębiorczości w sferze infrastruktury turystycznej poprzez działania ułatwiające potencjalnym inwestorom rozpoczęcie i kontynuowanie działalności gospodarczej (ułatwienia w wykupie terenów, obiektów, otrzymania pozwoleń na budowę i działalność, ulgi podatkowe itp.), • działania estetyzujące - systematyczne podnoszenie poziomu sanitarnego i estetycznego wsi, dbałość o estetykę zabudowy, wyposażenie w infrastrukturę komunalną, elementy małej architektury itp., • przygotowanie wsi położonych w pobliżu akwenu do przyjęcia funkcji turystycznych w formach agro- i ekoturystyki, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.6. Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego,

		w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz. • Kierunki i zasady rozwoju rolnictwa i jego otoczenia: • Głównym celem rozwoju gminy jest przebudowa rolnictwa, w oparciu o wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej, • Zakłada się podjęcie między innymi następujących działań: • poprawę struktury obszarowej gospodarstw, • stworzenie warunków rozwoju lokalnego rynku pracy, • organizację obsługi produkcji rolnej - zbytu produktów rolnych, bazy przetwórczej przez wspólne działanie z sąsiednimi gminami, • podniesienie rentowności gospodarstw, • ochronę gleb wysokiej jakości (I-IV kl.) poprzez prowadzenie gospodarki zgodnie z warunkami przyrodniczymi, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.7. Kierunki i zasady rolnictwa i jego otoczenia, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz. Kierunki i zasady rozwoju przedsiębiorczości i wytwórczości: Główne kierunki osiągania celów ekonomicznych to: • tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych kontaktów gospodarczych (wspieranie rozwoju inicjatyw lokalnych i regionalnych, przedsiębiorczości, nawiązywanie kontaktów gospodarczych z gminami o podobnym rozwoju gospodarczym w celu podpisania umów partnerskich), • wspieranie rozwoju współpracy transgranicznej w ramach struktur instytucjonalnych (Euroregion „Bug", związki gmin), • wspieranie rozwoju nowoczesnej

		infrastruktury obsługującej gospodarkę rynkową (instytucje finansowe, kredytowe, ubezpieczeniowe, handlowe, marketingowe, promocja- głównie w ośrodku gminnym Nielisz), • opracowanie strategii promocji całego obszaru gminy, jego atrakcyjności inwestycyjnej, turystycznej, przyrodniczej, • tworzenie grup producenckich i stowarzyszeń gospodarczych.
Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej	A - II - 1- zabudowy wiejskiej zwartej lub skupionej z elementarnymi usługami publicznymi - wsie Złojec, Zamszany. A - II - 2 - rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską kolonijną, elementarne usługi komercyjne i ew. publiczne. C - I - 2 - rolno-osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, elementarne usługi publiczne.	Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej • wykorzystanie w działaniach władz lokalnych wszystkich możliwości rozwoju usług społecznych, obsługi ruchu turystycznego oraz usług komercyjnych na obszarze całej gminy, ze szczególnymi preferencjami dla ośrodka gminnego Nielisz oraz obszarów położonych na obrzeżach zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz), • podniesienie standardów obsługi podstawowej ludności w usługi zaspokajające potrzeby, szczególnie w zakresie szkolnictwa, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, handlu i gastronomii, rozrywki, sportu i turystyki - wskazany szybki rozwój usług tych usług w ośrodku gminnym Nielisz oraz na terenach położonych wokół zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz). • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.5. Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nielisz dla poszczególnych typów infrastruktury społecznej oraz usług.
Tereny zabudowane	A - II - 1- zabudowy wiejskiej zwartej lub skupionej z elementarnymi usługami publicznymi i komercyjnymi, nieuciążliwym rzemiosłem i obsługa rolnictwa- gospodarstwa specjalistyczne- produkcja rolna	Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych • zachowania istniejących zasobów mieszkaniowych zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej z możliwością uzupełnień i modernizacji szczególnie

	surowcowa i przetworzona w gospodarstwach rodzinnych - wsie Złojec, Zamszany. A - II - 2 - rolno- osiedleńcza z zabudową wiejską kolonijną, elementarne usługi komercyjne i ew. publiczne - Kolonia Zamszany, część Ruskich Piask, część Wólki Złojeckiej. C - I - 1 - zabudowy wiejskiej z usługami dla ludności i rolnictwa, obiektami związanymi z przedsiębiorczością. C - I - 2 - rolno-osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, elementarne usługi publiczne i komercyjne;.	w zakresie podnoszenia standardów wyposażenia, • skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie i kontynuację istniejących układów przestrzennych; wszelkie budownictwo mieszkaniowe powstawać powinno w terenach skupionej zabudowy, enklawach lub bliskim sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych w odległości do nich określonej stosownymi przepisami, • wyznaczenia terenów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokojenia społecznych potrzeb mieszkaniowych, • ustalania miejscowych warunków kształtowania sposobu i form zabudowy w nawiązaniu do tradycji regionu poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub odpowiednio opracowane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, • lokalizowania usług publicznych w pierwszej kolejności na działkach usytuowanych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy i będących własnością Gminy, • lokalizowania usług komercyjnych w pierwszej kolejności na działkach położonych w terenach istniejącej zabudowy, • zachowania dotychczasowego sposobu użytkowania terenów wyłączonych spod inwestowania dla realizacji zadań ponadlokalnych i lokalnych. • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.9. Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.
Obszary o funkcji rolniczej.	A - II – 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej- zakaz wprowadzania nowej zabudowy poza konieczną związaną z produkcją rolniczą- tereny	Kierunki i zasady rozwoju rolnictwa i jego otoczenia: • Głównym celem rozwoju gminy jest przebudowa rolnictwa, w oparciu o wykorzystanie

	pól w/w sołectwach. A - II - 4 - łąki i pastwiska - zabudowa ograniczona do infrastruktury technicznej związanej z gospodarką wodną i ew. naturalną hodowlą - wypas bydła oraz hodowlą ryb. B - II - 1 - pól, łąk i pastwisk, rzeki Wieprza i jej dopływów, rowy melioracyjne - użytkowanie nie zagrażające równowadze ekologicznej, reaktywowanie rowów i urządzeń gospodarki wodnej, zachowanie naturalnych zadrzewień i zalesień. C - I - 2 - rolno-osiedleńcza z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym, elementarne usługi publiczne i komercyjne; gospodarstwa specjalistyczne produkcja rolna surowcowa lub przetworzona w gospodarstwach rodzinnych lub małych zakładach typu rzemieślniczego itp. C - 1 - 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej - zakaz wprowadzania nowej zabudowy nie związanej z bezpośrednią produkcją rolną.	walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej, • Zakłada się podjęcie między innymi następujących działań: • poprawę struktury obszarowej gospodarstw, • stworzenie warunków rozwoju lokalnego rynku pracy, • organizację obsługi produkcji rolnej - zbytu produktów rolnych, bazy przetwórczej przez wspólne działanie z sąsiednimi gminami, • podniesienie rentowności gospodarstw, • ochronę gleb wysokiej jakości (I-IV kl.) poprzez prowadzenie gospodarki zgodnie z warunkami przyrodniczymi, • Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.7. Kierunki i zasady rolnictwa i jego otoczenia, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.
Obszary lokalizacji obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisane do rejestru zabytków	B - II - 3 - zabytkowych zespołów pałacowych - wszelkie działania inwestycyjne muszą otrzymać akceptację służb ochrony zabytków: zespół Ruskie Piaski i tereny przyległe - utrzymanie dotychczasowej funkcji - usług zdrowia i opieki społecznej, rozbudowa i modernizacja zgodnie z potrzebami zakładu. Konieczność prawidłowego uporządkowania parku i przylegających do niego stawów. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w gorzelni oraz zastosowanie nowoczesnych urządzeń odpylających, odpowiednia rewaloryzacja obiektów i ich zagospodarowanie; zespół Ujazdów i tereny przyległe -	W stosunku do obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisane do rejestru zabytków ustala się m.in.: • zachowanie zabytków w ich obecnej formie przestrzennej wraz z ich najbliższym otoczeniem, • utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych funkcji obiektów, • przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektom, które uległy zniszczeniu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego, • eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających obiekt czy zespół, Dla obiektów i terenów znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej ustala się między innymi: • zachowanie w miarę możliwości

	teren prywatny rewaloryzacja i użytkowanie obiektu oraz parku i terenów przyległych zgodnie z zaleceniami służb ochrony zabytków, możliwość wykorzystania dla celów turystyki i wypoczynku. Pozostałe miejsca lokalizacji obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisanych do rejestru zabytków, które zawierają się w obszarach A – II, B – II oraz C.	w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca, • utrzymanie w miarę możliwości pierwotnej funkcji obiektu, • użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku, • poprawa standardu funkcjonalnego i technicznego obiektów, • eksponowanie obiektów w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających, Zakłada się kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez m.in: • kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, • utrzymanie skali i struktury podstawowych jednostek osadniczych, • kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do architektury i budownictwa regionu według ustaleń planów miejscowych, • otaczanie wysoką zielenią obiektów dysharmonijnych.
Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych	A - II - 5 - lasy, tereny leśne i zadrzewione B - II - 1 - pól, łąk i pastwisk, rzeki Wieprza i jej dopływów. B - II - 2 - lasów i gruntów leśnych C - 1 - 4 - ekologiczny - doliny dopływów rzeki Wieprz, stawy, łąki i pastwiska, zadrzewienia i zakrzaczenia, tereny leśne.	Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego: • podjęcie działań w kierunku ochrony ekologicznej terenów decydujących o potencjale biologicznym obszaru oraz o ciągłości ekologicznej ponadlokalnych powiązań przyrodniczych, tworzących przyrodniczy system gminy Nielisz (określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego). W ramach działań ochronnych wprowadza się konieczność m.in.: • preferowania różnorodności systemów ekologicznych lasów, zgodnych z naturalnymi siedliskami, • ochrony ciągu ekologicznego rzeki Wieprz przez wykluczenie w jego obrębie zabudowy, za wyjątkiem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, zbiorników wodnych i niekubaturowych obiektów

		rekreacyjnych, • utrzymania przeważającego sposobu użytkowania dolin rzecznych z kształtowaniem zabudowy biologicznej cieków i wprowadzeniem niezbędnej zabudowy technicznej koryta rzeki, z zakazem zabudowy kubaturowej, ochrony źródeł, • ochrony obiektów najcenniejszych przyrodniczo – pomników przyrody z zakazem zagospodarowania i użytkowania terenów otaczających w sposób degradujący wartości obiektów, • priorytetowego traktowania rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (kanalizacji, oczyszczalni ścieków, gazyfikacji, systemowego rozwiązania gospodarki odpadami), • ochrony brzegów zbiornika „Nielisz" narażonych na falowanie, przez zabudowę biologiczną chroniącą przed nadmiernym niszczeniem, • ochrony gleb najwyższych klas bonitacyjnych (od I do III) przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego

Potencjalne konflikty przestrzenne

W toku analizy istniejących uwarunkowań zidentyfikowano następujące potencjalne konflikty przestrzenne:

- tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym, w tym także objęte ochroną, cieszą się coraz większym zainteresowaniem jako miejsca zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej, inwestycyjnej. Są one częściowo miejscami prowadzenia produkcji rolnej. Z uwagi na dogodne położenie oraz dostępność komunikacyjną część z nich poddana jest coraz większej presji osadniczej i inwestycyjnej. Wyznaczenie obszarów, gdzie dopuszczalny jest dalszy rozwój osadnictwa i prowadzenie nieuciążliwej działalności oraz zwiększenie stopnia ochrony i działań

zapobiegających degradacji terenów o charakterze naturalnym i nieprzekształconym antropogenicznie pozwoli na zachowanie wysokich walorów przyrodniczo-krajobrazowych i obniży ryzyko niekontrolowanego i niezrównoważonego rozwoju zabudowy,

- strefa aktywności gospodarczej stanowi obszar skupiający funkcje pozamieszkaniowe, usługi, transport, główne obszary gospodarcze. Istnieje konieczność pogodzenia funkcji osadniczej i wysokiej jakości życia mieszkańców zarówno z istniejącymi czynnikami mogącymi negatywnie wpływać na atrakcyjność tej strefy jako miejsca zamieszkania (np. duże natężenie ruchu pojazdów towarowych, dostawczych, itp.), jak również z działaniami rozwojowymi (np. zachęcania do inwestowania na terenach, które mogą być także atrakcyjne dla mieszkańców i wykorzystywane przez nich w inny sposób, np. do rekreacji). Przedsięwzięcia rozwojowe oraz wszelkie działania ograniczające rozwój osadnictwa na rzecz innych funkcji muszą być szeroko prezentowane i poddawane konsultacjom,
- duże natężenie ruchu wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych Gminy stanowi czynnik rozwoju osiedli mieszkaniowych w peryferyjnych częściach Gminy. Jeśli rozwój ten będzie postępował w sposób niekontrolowany, dojdzie do rozproszenia zabudowy, które utrudniało będzie zapewnienie tym terenom wyposażenia w niezbędną infrastrukturę oraz obniżało ład i estetykę przestrzeni. Konieczne jest objęcie całego obszaru gminy spójną i kompleksową polityką przestrzenną, uwzględniającą te zagrożenia, prowadzoną w oparciu o miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- tereny o funkcji turystycznej i rekreacyjnej, w szczególności bezpośrednio nad zbiornikiem wodnym oraz w jego otoczeniu, są także atrakcyjne osadniczo oraz gospodarczo. Istnieje konieczność pogodzenia pełnionej przez nich funkcji turystycznej i rekreacyjnej na skalę ponadgminną z koniecznością zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców oraz dogodnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości, w tym także branż niepowiązanych bezpośrednio z turystyką i rekreacją. Konieczne jest utrzymanie różnorodnej funkcjonalności tych terenów i ich odpowiednie wyważenie, by jedna z funkcji nie zakłócała pełnienia pozostałych (np. zbyt duże, przeskalowane obłożenie turystyczne i brak odpowiedniej

infrastruktury obsługi dużej liczby odwiedzających powoduje obniżenie życia mieszkańców poprzez nadmiernie zatłoczenie, brak miejsc parkingowych, kolejki w punktach gastronomicznych, obniżoną dostępność terenów rekreacyjnych, itp.).

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy

Model struktury przestrzennej, uwzględniający powyższe uwarunkowania, oparty jest na istniejącym podziale Gminy na obszary, określonym w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego, gdzie poszczególnym obszarom przypisano funkcje i kierunki rozwoju.

Mapa 5. Model przestrzenny Gminy

LEGENDA

Obszar A - I - 1 - wieś Zamszany, Złojec w sąsiedztwie drogi nr 837

Obszar A - I - 2 - wieś Krzak i Wólka Nieliska w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych (kolejowego i drogowych)

Obszar A - I - 3 - wieś Ruskie Piaski - tereny złóż i eksploatacji surowców mineralnych

Obszar A - II - 1- zabudowy wiejskiej zwartej lub skupionej - wsie Złojec, Zamszany

Obszar B - I - 7 - rolno- osiedleńczy z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym

Obszar C - I - 1 - zabudowy wiejskiej

Obszar A - II - 2 - rolno- osiedleńczy z zabudową wiejską kolonijną - Kol. Zamszany, część Ruskich Piask, część Wólki Złojeckiej.

Obszar A - II – 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Obszar B - I - 8 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Obszar C - I - 2 - rolno-osiedleńczy z zabudową wiejską o charakterze kolonijnym,

Obszar C - 1 - 3 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Źródło: https://nielisz.e-mapa.net/, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz

6) Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Nielisz zostały opracowane na podstawie zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Stanowią one syntezę kierunków i zasad rozwoju przestrzennego.

1. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego:
   - Podjęcie działań w kierunku ochrony ekologicznej terenów decydujących o potencjale biologicznym obszaru oraz o ciągłości ekologicznej ponadlokalnych

powiązań przyrodniczych, tworzących przyrodniczy system gminy Nielisz (określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego). W ramach działań ochronnych wprowadza się konieczność m.in.:

- preferowania różnorodności systemów ekologicznych lasów, zgodnych z naturalnymi siedliskami,
- ochrony ciągu ekologicznego rzeki Wieprz przez wykluczenie w jego obrębie zabudowy, za wyjątkiem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, zbiorników wodnych i niekubaturowych obiektów rekreacyjnych,
- utrzymania przeważającego sposobu użytkowania dolin rzecznych z kształtowaniem zabudowy biologicznej cieków i wprowadzeniem niezbędnej zabudowy technicznej koryta rzeki, z zakazem zabudowy kubaturowej, ochrony źródeł,
- ochrony obiektów najcenniejszych przyrodniczo – pomników przyrody z zakazem zagospodarowania i użytkowania terenów otaczających w sposób degradujący wartości obiektów,
- priorytetowego traktowania rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (kanalizacji, oczyszczalni ścieków, gazyfikacji, systemowego rozwiązania gospodarki odpadami),
- ochrony brzegów zbiornika „Nielisz" narażonych na falowanie, przez zabudowę biologiczną chroniącą przed nadmiernym niszczeniem,
- ochrony gleb najwyższych klas bonitacyjnych (od I do III) przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze.

➢ Zakłada się również realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.3. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

2. Kierunki i zasady ochrony dóbr kultury:

➢ W stosunku do obiektów i zespołów objętych ścisłą ochroną konserwatorską; wpisane do rejestru zabytków ustala się m.in.:

- zachowanie zabytków w ich obecnej formie przestrzennej wraz z ich najbliższym otoczeniem,
- utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych funkcji obiektów,

- przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektom, które uległy zniszczeniu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego,
- eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających obiekt czy zespół,

➢ Dla obiektów i terenów znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej ustala się między innymi:
- zachowanie w miarę możliwości w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca,
- utrzymanie w miarę możliwości pierwotnej funkcji obiektu,
- użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku,
- poprawa standardu funkcjonalnego i technicznego obiektów,
- eksponowanie obiektów w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających,

➢ Zakłada się kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez m.in:
- kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa,
- utrzymanie skali i struktury podstawowych jednostek osadniczych,
- kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do architektury i budownictwa regionu według ustaleń planów miejscowych,
- otaczanie wysoką zielenią obiektów dysharmonijnych.

➢ Zakłada się utrzymanie ciągłości tradycji i tożsamości ludności poprzez identyfikację z miejscem zamieszkania. W tym celu należy chronić wszelkie przejawy działalności kulturowej i kulturotwórczej, przetrwałe tradycje, obrzędy oraz współczesne formy kontynuacji tradycji lokalnych.

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.4. Kierunki i zasady ochrony dóbr kultury, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

3. Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej

➢ Zakłada się następujące kierunki rozwoju i zasady polityki przestrzennej zmierzające do poprawy poziomu warunków życia ludności:

- wykorzystanie w działaniach władz lokalnych wszystkich możliwości rozwoju usług społecznych, obsługi ruchu turystycznego oraz usług komercyjnych na obszarze całej gminy, ze szczególnymi preferencjami dla ośrodka gminnego Nielisz oraz obszarów położonych na obrzeżach zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz),
- podniesienie standardów obsługi podstawowej ludności w usługi zaspokajające potrzeby, szczególnie w zakresie szkolnictwa, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, handlu i gastronomii, rozrywki, sportu i turystyki - wskazany szybki rozwój usług tych usług w ośrodku gminnym Nielisz oraz na terenach położonych wokół zbiornika wodnego Nielisz (Nawóz, Nielisz).

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.5. Kierunki i zasady rozwoju infrastruktury społecznej, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nielisz dla poszczególnych typów infrastruktury społecznej oraz usług (w tym usług komercyjnych), z zastrzeżeniem konieczności zaktualizowania zapisów dotyczących edukacji (dostosowanie do obecnie istniejącej liczby szkół oraz typów szkół po reformie edukacyjnej).

4. Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego

➢ Turystyka i wypoczynek oraz ich obsługa winny być jedną z głównych funkcji gminy, w szczególności w strefie B - środkowej na obszarze I powinna pełnić funkcję wiodącą,

➢ Zakłada się realizację między innymi następujących działań służących wzmocnieniu funkcji turystycznej gminy, w tym obszaru B – I:

- zagospodarowanie terenów wokół zbiornika, głównie przez realizację ogólnodostępnych terenów i obiektów wypoczynku, sportu i ich obsługi
- wyznaczenie szlaków turystycznych pieszych i rowerowych ew. motorowych,
- wspieranie przedsiębiorczości w sferze infrastruktury turystycznej poprzez działania ułatwiające potencjalnym inwestorom rozpoczęcie i kontynuowanie działalności gospodarczej (ułatwienia w wykupie terenów, obiektów, otrzymania pozwoleń na budowę i działalność, ulgi podatkowe itp.),

- działania estetyzujące - systematyczne podnoszenie poziomu sanitarnego i estetycznego wsi, dbałość o estetykę zabudowy, wyposażenie w infrastrukturę komunalną, elementy małej architektury itp.,
- przygotowanie wsi położonych w pobliżu akwenu do przyjęcia funkcji turystycznych w formach agro- i ekoturystyki,

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.6. Kierunki i zasady zagospodarowania turystycznego, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

5. Kierunki i zasady rozwoju rolnictwa i jego otoczenia:

➢ Głównym celem rozwoju gminy jest przebudowa rolnictwa, w oparciu o wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w powiązaniu z kształtowaniem wsi wielofunkcyjnej,

➢ Zakłada się podjęcie między innymi następujących działań:

- poprawę struktury obszarowej gospodarstw,
- stworzenie warunków rozwoju lokalnego rynku pracy,
- organizację obsługi produkcji rolnej - zbytu produktów rolnych, bazy przetwórczej przez wspólne działanie z sąsiednimi gminami,
- podniesienie rentowności gospodarstw,
- ochronę gleb wysokiej jakości (I-IV kl.) poprzez prowadzenie gospodarki zgodnie z warunkami przyrodniczymi,

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.7. Kierunki i zasady rolnictwa i jego otoczenia, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

6. Kierunki i zasady rozwoju przedsiębiorczości i wytwórczości:

➢ Główne kierunki osiągania celów ekonomicznych to:

- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych kontaktów gospodarczych (wspieranie rozwoju inicjatyw lokalnych i regionalnych, przedsiębiorczości, nawiązywanie kontaktów gospodarczych z gminami o podobnym rozwoju gospodarczym w celu podpisania umów partnerskich),
- wspieranie rozwoju współpracy transgranicznej w ramach struktur instytucjonalnych (Euroregion „Bug”, związki gmin),

- wspieranie rozwoju nowoczesnej infrastruktury obsługującej gospodarkę rynkową (instytucje finansowe, kredytowe, ubezpieczeniowe, handlowe, marketingowe, promocja- głównie w ośrodku gminnym Nielisz),
- opracowanie strategii promocji całego obszaru gminy, jego atrakcyjności inwestycyjnej, turystycznej, przyrodniczej,
- tworzenie grup producenckich i stowarzyszeń gospodarczych.

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.8. Kierunki i zasady rozwoju przedsiębiorczości i wytwórczości, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

7. Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych

➢ W celu zapewnienia dogodnych warunków zamieszkania, ze zróżnicowaniem typów i standardów zabudowy w dostosowaniu do potrzeb i aspiracji mieszkańców przy zachowaniu podstawowych standardów uzbrojenia terenu, zakłada się między innymi realizację następujących działań:

- zachowania istniejących zasobów mieszkaniowych zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej z możliwością uzupełnień i modernizacji szczególnie w zakresie podnoszenia standardów wyposażenia,
- skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie i kontynuację istniejących układów przestrzennych; wszelkie budownictwo mieszkaniowe powstawać powinno w terenach skupionej zabudowy, enklawach lub bliskim sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych w odległości do nich określonej stosownymi przepisami,
- wyznaczenia terenów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokojenia społecznych potrzeb mieszkaniowych,
- ustalania miejscowych warunków kształtowania sposobu i form zabudowy w nawiązaniu do tradycji regionu poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub odpowiednio opracowane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- lokalizowania usług publicznych w pierwszej kolejności na działkach usytuowanych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy i będących własnością Gminy,

- lokalizowania usług komercyjnych w pierwszej kolejności na działkach położonych w terenach istniejącej zabudowy,
- zachowania dotychczasowego sposobu użytkowania terenów wyłączonych spod inwestowania dla realizacji zadań ponadlokalnych i lokalnych.

➢ Zakłada się realizację pozostałych działań wymienionych w punkcie 6.9. Kierunki i zasady kształtowania terenów zabudowanych, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.

8. Kierunki i zasady rozwoju komunikacji – podejmowanie działań zgodnie z zapisami zawartymi w punkcie 6.10 Kierunki i zasady rozwoju komunikacji, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz.
9. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej:

<u>Gospodarka wodna:</u>

➢ podstawową funkcją w zaopatrzeniu gminy w wodę spełniał będzie komunalny system wodociągowy,

➢ Dla rozszerzenia zasięgu obsługi systemów wodociągowych przewiduje się między innymi:

- rozbudowę układów sieci rozdzielczej w celu zaopatrzenia w wodę wszystkich sołectw,
- modernizację istniejącej sieci urządzeń ujmujących i uzdatniających wodę (odżelazienie),
- tworzenie wspomagających układów sieci magistralnych,
- wprowadzenie automatyki kontroli wydajności i wysokości tłoczenia urządzeń źródlanych.

<u>Systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków:</u>

➢ Niezwłoczne opracowanie projektów technicznych oraz przystąpienie do realizacji budowy gminnej sieci kanalizacji sanitarnej, w oparciu o istniejącą koncepcję.

<u>Gospodarka odpadami:</u>

➢ promocja selektywnej zbiórki odpadów i segregacji w miejscu ich powstawania,

➢ zapewnienie potrzebnej liczby kontenerów i pojemników na odpady segregowane,

- alternatywny udział w organizacji gospodarki odpadami na obszarze powiatu Zamość,
- alternatywnie realizacja gminnego składowiska odpadów.
- pozostałe działania dla ww. systemów infrastrukturalnych oraz kierunki rozwoju pozostałych elementów infrastruktury – zgodnie z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nielisz, zawartymi w punkcie 6.11. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej.

7) Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 określono dwa typu obszarów strategicznej interwencji (OSI):

- MOF (miejskie obszary funkcjonalne) – właściwe do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym (w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie), w tym poprzez wykorzystanie instrumentu ZIT.
- OSI subregionalne – rekomendowane do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym.

Gmina Nielisz wraz z MOF: Biłgoraja, Janowa Lubelskiego, Kraśnika, Tomaszowa Lubelskiego i Zamościa oraz czterdziestoma trzema gminami południowej części województwa oraz należy do OSI Roztocze.

Mapa 6. Zasięg terytorialny OSI Roztocze

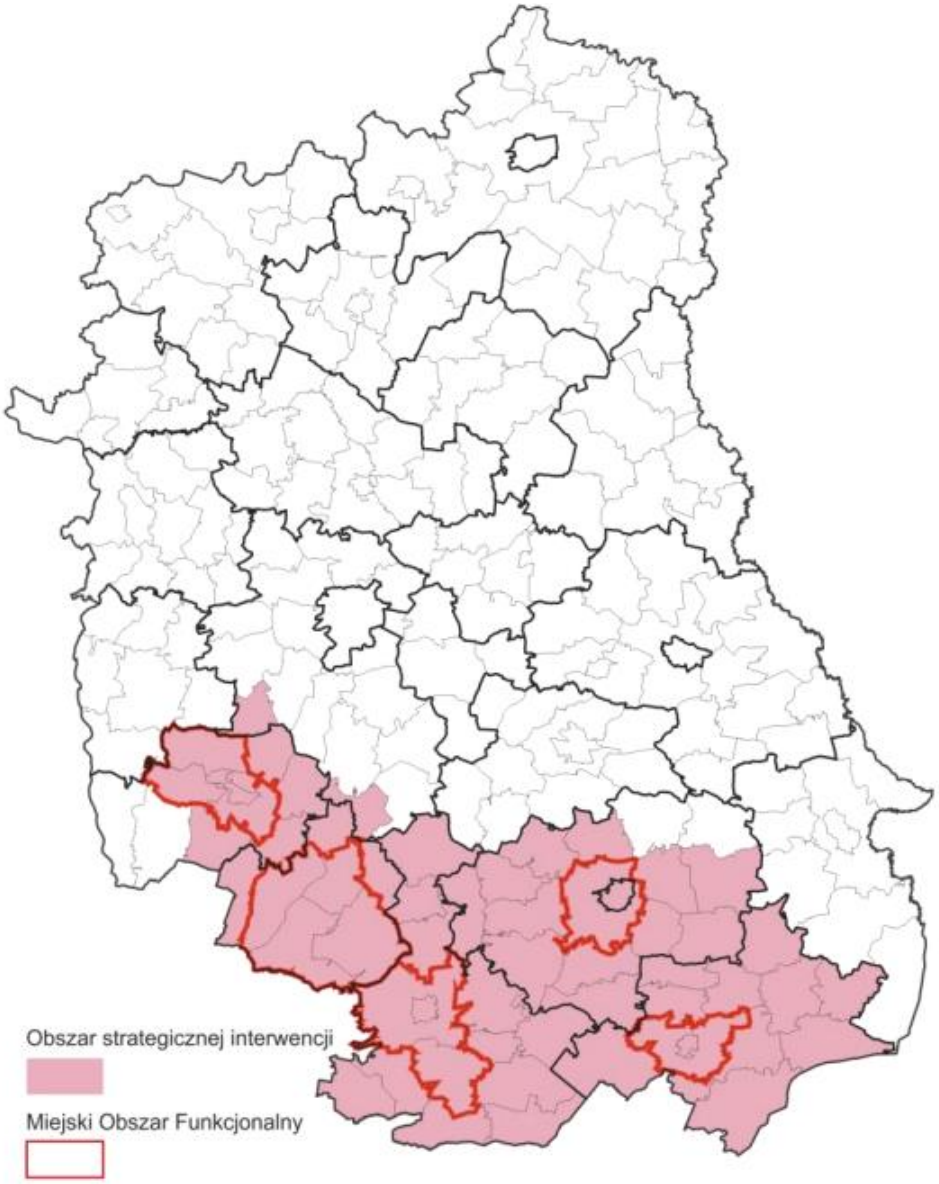

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Czterdzieści jeden gmin spośród czterdziestu trzech gmin spoza MOF tworzących OSI Roztocze zostało określonych jako gminy należące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Są to następujące gminy: Adamów, Aleksandrów, Batorz, Bełżec, Biszcza, Chrzanów, Frampol, Goraj, Jarczów, Józefów, Komarów-Osada, Krasnobród, Krynice, Lubycza Królewska, Łabunie, Łaszczów, Łukowa, Miączyn, Nielisz, Obsza, Potok Górny, Potok Wielki, Rachanie, Radecznica, Sitno, Sułów, Susiec, Stary Zamość, Szastarka,

Szczebrzeszyn, Tarnawatka, Telatyn, Tereszpol, Trzydnik Duży, Turobin, Tyszowce, Ulhówek, Wilkołaz, Zakrzew, Zakrzówek, Zwierzyniec. Pozostałe gminy wchodzące w skład obszaru, uznane za niezagrożone trwałą marginalizacją, to gminy Borzechów i Tarnogród.

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, do przesłanek warunkujących delimitację obszaru w ostatecznym kształcie należą:

- wysoka lesistość, która w wielu gminach przekracza 50% powierzchni,
- duży udział powierzchni obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody,
- uznany wysoki potencjał turystyczny, w tym wynikający z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego,
- wysokie walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej,
- sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki zimowej i leczniczej oraz odpowiednie warunki hipsometryczne dla uprawiania sportów zimowych,
- złożona, wielofunkcyjna struktura przyrodnicza, stanowiąca o szczególnym znaczeniu obszaru w kształtowaniu powiązań ekologicznych,
- istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- zidentyfikowane zasoby uzdrowiskowe (klimat leczniczy i wody mineralne),
- wysoki poziom nasłonecznienia.

Spośród kierunków interwencji / tematycznych obszarów wsparcia OSI Roztocze w kontekście realizacji celów i kierunków działań SRWL, do powiązanych bezpośrednio z obszarem Gminy Nielisz należą:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast,
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny
- Przedsięwzięcia flagowe:
  - Przebudowa linii kolejowych 69 i 72 na odc. Rejowiec – Zawada – Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada.
  - Budowa linii kolejowej nr 56 (Wólka Orłowska – Bełżec).

2.4 Ochrona walorów środowiska:

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności
- Przedsięwzięcia flagowe:
  - Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody,
  - Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:

- Kreowanie i rozwijanie oferty ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce.
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa).

- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.).
  - Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.
  - Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, lotnisko, infrastruktura turystyczna)
- Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

Spośród powyższych kierunków interwencji i obszarów wsparcia, część dotyczy bezpośrednio działań infrastrukturalnych, dających się zidentyfikować przestrzennie w konkretnej lokalizacji, część określa działania miękkie, które mogą być realizowane na całym obszarze, w zależności od potrzeb.

Infrastrukturalnymi przedsięwzięciami flagowymi, zlokalizowanymi na obszarze gminy Nielisz są:

- Przebudowa linii kolejowych 69 i 72 na odc. Rejowiec – Zawada – Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada.
- Budowa linii kolejowej nr 56 (Wólka Orłowska – Bełżec).

Przebudowa biegnącej przez Gminę Nielisz linii nr 69 będzie miała wpływ na jej funkcjonowanie na całym odcinku, nie tylko w miejscu przeprowadzenia przebudowy.

Ponadto, jeden z wariantów budowy linii kolejowej nr 56 zakłada przebieg linii przez obszar Gminy. W przypadku wyboru tego wariantu do realizacji należy mieć na uwadze fakt, iż przebiegać będzie ona zarówno przez obszary intensywnej produkcji rolnej, jak też przez tereny cechujące się walorami przyrodniczo-krajobrazowymi. Budowa linii kolejowej obniży te walory i doprowadzi do degradacji części z nich. Konieczne jest podjęcie działań ochronnych i rekompensujących wokół planowanego szlaku kolejowego oraz taki wybór jej ostatecznej lokalizacji i rozwiązań technicznych, by jej budowa miała jak najmniejszy wpływ na funkcjonalność pozostałych obszarów.

8) Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy wraz z zakresem planowanych działań

Wyznaczono obszar strategicznej interwencji kluczowy dla Gminy - obszar centrum Nielisza. Obejmuje on zarówno obszar położony przy drodze wojewódzkiej Nr 837, przy skrzyżowaniu z drogami powiatowymi Nr 3203L i Nr 3205L, jak też obszar położony przy zbiorniku wodnym, wzdłuż drogi powiatowej Nr 3205L, do wysokości drogi prowadzącej nad zalew. W obszarze tym znajdują się obiekty użyteczności publicznej, sklepy, punkty usługowe. Obszar wymaga podjęcia działań związanych z pełnieniem przez niego miejsca koncentracji funkcji pozamieszkaniowych, usługowych, gospodarczych. Obszar strategicznej interwencji zawiera się w obszarze B - I, jednak nie ma on ostatecznych granic przestrzennych, stąd też na poniższej mapie został oznakowany schematycznie.

Mapa 7. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy Nielisz

Źródło: https://nielisz.e-mapa.net/

Działania planowane do realizacji w obszarze strategicznej interwencji:

- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,

- budowa budynku pasywnego - siedziby Urzędu Gminy Nielisz,
- wyposażanie placówek szkolnych, kulturalnych oraz pomocy społecznej w nowoczesny sprzęt oraz inne materiały i urządzenia niezbędne do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych,
- generalny remont budynku GOK w Nieliszu,
- budowa infrastruktury turystyczne na terenie Gminy,
- budowa parkingów dla obsługi ruchu turystycznego,
- usprawnienie systemu informacji turystycznej i obsługi turystów,
- budowa, rozbudowa i modernizacja tras rowerowych, szlaków pieszych,
- organizacja i budowa strefy turystycznej na terenie Gminy,
- podejmowanie działań mających na celu promowanie walorów przyrodniczych i turystycznych gminy,
- opracowanie systemu informacyjnego dla turystów (tablice, drogowskazy, aplikacje oraz broszury).

Działania w obrębie gminnego OSI są ukierunkowane głównie na poprawę funkcjonowania i zwiększenie jakości usług publicznych o charakterze administracyjnym, kulturalnym i społecznym, a także na wzmocnienie ponadlokalnej funkcji turystycznej i rekreacyjnej obszaru.

Obszarem strategicznej interwencji będzie również obszar rewitalizacji, określony w ramach obszaru zdegradowanego, dla którego planowane działania opisane będą w Gminnym Programie Rewitalizacji.

4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

1) System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne. Dodatkowo planuje się opracowanie gminnego programu rewitalizacji.

Wdrażając strategię, Gmina będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego.” Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze Gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy w Nielisz przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej Gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/ kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy.

2) Ramy finansowe i źródła finansowania

Niezwykle istotne dla sfinansowania działań przewidzianych w ramach niniejszej strategii ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (w tym szczególną rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależny będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/przedsięwzięć/kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Zakres działań przewidzianych w strategii jest szeroki i wielowątkowy oraz obejmuje ich realizacje przez różnego rodzaju podmioty (z sektora publicznego i prywatnego). Wobec tego niezbędne będzie poszukiwanie różnych źródeł finansowania zaplanowanych działań, w tym m.in. środki w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i innych. Kluczową rolę przypisać należy również krajowym środkom publicznym.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

- wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje),
- dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć,
- korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach - program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL–BA–UA),
- udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg Central Europe który ma na celu wspieranie współpracy pomiędzy krajami,

- wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE (instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu), Horyzont Europa (program w zakresie badań naukowych i innowacji), COSME (program w całości przeznaczony dla małych i średnich firm z terenu Unii Europejskiej), itp.

Wśród głównych źródeł finansowania strategii znajdują się:

- środki z budżetu Gminy Nielisz - budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie jednym z głównych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii,
- regionalne i powiatowe środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym,
- środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne),
- programy rządowe, w tym m.in. Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Maluch+, Senior+, Dostępność+, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz inne programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych,
- inne fundusze ze źródeł europejskich np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki

przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi),

- środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego - środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego),
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych,
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Wymienione powyżej instrumenty finansowe oraz środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację zadań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027. Głównymi źródłami finansowania będą dochody własne Gminy, takie jak podatek rolny, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne. Wiele zadań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy Nielisz. Realizacja niektórych zadań zaplanowanych w Strategii może wymagać również współpracy z gminami sąsiednimi, powiatem oraz województwem lubelskim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, np. przekazanie dotacji na realizację zadania.

Budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa stanowić będą podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych. Gmina Nielisz utrzymywać będzie nadwyżkę operacyjną w sposób niezagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiający spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki oraz dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji.

Schemat 2. Zestawienie poszczególnych Programów krajowych oraz środków UE jakie zostały przyznane na realizację tych programów.

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Mapa 8. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027

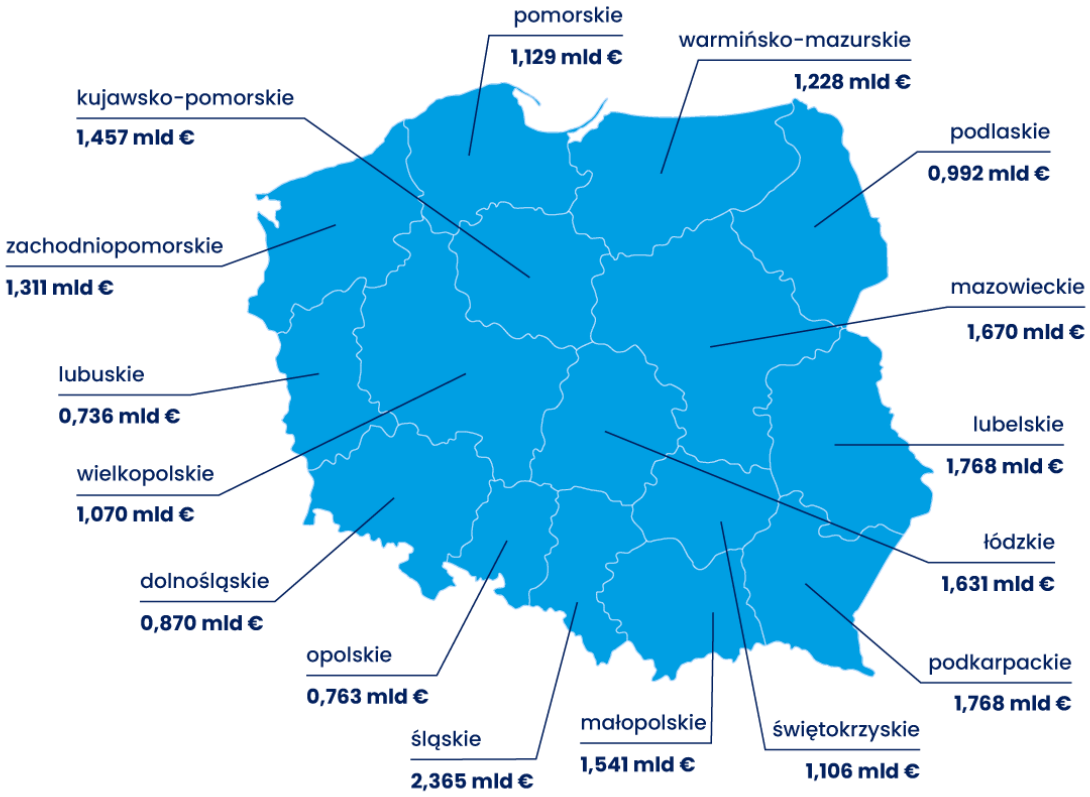

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Długookresowe cele strategiczne określane będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie przypadki, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Gminy.

Zgodnie z projektem uchwały Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nielisz na lata 2022 - 2031 potencjał inwestycyjny Gminy rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów), w latach realizacji Strategii wyniesie około 9 537 915,32 zł.

Zgodnie z zapisami projektu uchwały Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nielisz na lata 2022 – 2031 założono wzrost dochodów bieżących na poziomie nie przekraczającym 5% rok do roku.

W latach prognozy nie zaplanowano dochodów z tytułu zwrotu podatku VAT.

W zakresie dochodów majątkowych wykazano dochody z tytułu dotacji i subwencji inwestycyjnej w kwocie 5 305 485,11 zł oraz ze sprzedaży składników majątku w kwocie 1 000 000,00 zł.

3) Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna została wprowadzona jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie Gminy Nielisz. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze Gminy. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań,

podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno- ekonomicznej Gminy Nielisz, jak i społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

Działając na podstawie art. 6 ust. 3-6 z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2021 r. poz. 1057) w związku z Uchwałą Nr XXIV/175/2021 Rady Gminy Nielisz z dnia 23 lutego 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii oraz Zarządzenia nr 49/O/2021 Wójta Gminy Nielisz z dnia 30 listopada 2021 roku w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych w zakresie projektu Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 przedłożono do konsultacji społecznych projekt dokumentu.

Zapraszano na spotkanie konsultacyjne wszystkich zainteresowanych mieszkańców Gminy oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Zarówno uczestnicy spotkania jak również ci, którzy zapoznali się z dokumentem online mogli wyrazić opinię i zgłaszać uwagi do treści projektu dokumentu strategicznego.

Spotkanie konsultacyjne przeprowadzone zostało w dniu 11.01.2022 r. - w trybie stacjonarnym, natomiast konsultacje dokumentu odbywały się w dniach od 14.12.2021r. do 20.01.2022r. przewidzianym Uchwałą nr XXIV/175/21 Rady Gminy Nielisz z dnia 23 luty 2021r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu, w tym tryb jej konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Spis map

Mapa 1. Położenie Nielisza na mapie Gminy 57
Mapa 2. Układ przestrzenny centrum miejscowości Nielisz 58
Mapa 3. Sieć dróg na terenie Gminy Nielisz 62
Mapa 4. Zasięg obszarów chronionych na terenie Gminy Nielisz 66
Mapa 5. Model przestrzenny Gminy 100
Mapa 6. Zasięg terytorialny OSI Roztocze 109
Mapa 7. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy Nielisz 114
Mapa 8. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027 122

Spis tabel

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013 11
Tabela 2. Zmiana długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013 12
Tabela 3. Zmiana długości sieci gazowej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci gazowej w porównaniu do roku 2013 13
Tabela 4. Porównanie liczby mieszkań w Gminie Nielisz 15
Tabela 5. Porównanie kształtowania się liczby ludności Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych 16
Tabela 6. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku 16
Tabela 7. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Nielisz w latach 2013 i 2020 17
Tabela 8. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Nielisz w roku 2013, 2019 oraz 2020 18
Tabela 9. Porównanie danych dotyczących czytelnictwa na terenie Gminy Nielisz w roku 2013, 2019 oraz 2020 19
Tabela 10. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Nielisz w 2013 i 2019 roku 19
Tabela 11. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Nielisz w 2013 oraz w 2020 roku 20
Tabela 12. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Nielisz w 2013 i 2020 roku 21
Tabela 13. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku 22
Tabela 14. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Nielisz w roku 2013 i 2020 24
Tabela 15. Analiza SWOT 28
Tabela 16. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Nielisz na lata 2021-2027 41
Tabela 17. Lista przedsięwzięć 47
Tabela 18. Oczekiwane rezultaty planowanych działań 50
Tabela 19. Obszary A - I i B - I jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, wraz z podziałem na poszczególne tereny i ich podstawowymi funkcjami 80

Tabela 20. Pozostałe obszary jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, wraz z podziałem na poszczególne tereny i ich podstawowymi funkcjami..... 91

Spis wykresów

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych miejscowości Gminy Nielisz w ludności ogółem..... 55